

Mesleki ve Teknik Eğitime Bakış

Mesleki ve Teknik Eğitime Bakış

EBSAM STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

ODAK ANALİZ DİZİSİ: 4 / EKİM 2019

Sahibi	:	Eğitim-Bir-Sen Adına Ali YALÇIN Genel Başkan
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	:	Şükrü KOLUKISA Genel Başkan Yardımcısı
Yayın Kurulu	:	Latif SELVİ Ramazan ÇAKIRCI Mithat SEVİN Şükrü KOLUKISA Hasan Yalçın YAYLA Atilla OLÇUM
Yazar	:	Serkan Yurdakul
Grafik Tasarım	:	Selim Aytekin
Baskı	:	Sistem Ofset
Baskı Tarihi	:	22 Ekim 2019 / 18 Mayıs 2021
Adeti	:	1.750 / 3.000
Adres	:	Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ-Ankara/TÜRKİYE
Tel	:	(0312) 231 23 06
Faks	:	(0312) 230 65 28
Web Sitesi	:	www.ebs.org.tr
E-posta	:	ebs@ebs.org.tr
Atf için:	:	Yurdakul, S. (2019, Ekim). <i>Mesleki ve teknik eğitime bakış</i> (Odak Analiz No. 4). Ankara: EBSAM.

İÇİNDEKİLER

ODAKTAKİLER	8
GİRİŞ	13
Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihsel Süreci	13
Mesleki ve Teknik Eğitimde Okul ve Öğrenci Sayıları	16
Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğitim Ortamları	22
Mesleki Eğitimin Çıktıları	24
Mesleki Eğitimin Finansmanı	30
Mesleki ve Teknik Eğitim Vizyonu	31
Mesleki ve Teknik Eğitimde Yaşanan Gelişmeler	34
SONUÇ ve ÖNERİLER	39
KAYNAKLAR	43

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1.	Mesleki ve teknik eğitim yerleşim süreci	16
Şekil 2.	Okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2009-2018)	18
Şekil 3.	Okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)	19
Şekil 4.	Program türüne göre mesleki ve teknik ortaöğretim genel müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2009-2018)	20
Şekil 5.	OECD ülkelerinde okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranları (%) (2017)	21
Şekil 6.	OECD ülkelerinde mesleki ve teknik ortaöğretimde özel öğretim öğrenci oranı (%) (2017)	22
Şekil 7.	Bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2018)	23
Şekil 8.	Bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı (2018)	23
Şekil 9.	OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olan kız oranları (%) (2017)	24
Şekil 10.	Okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2019)	27
Şekil 11.	Okul türüne göre lise mezunlarının istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)	28
Şekil 12.	Okul türüne göre lise mezunlarının işsizlik oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)	29
Şekil 13.	OECD ülkelerinde ortaöğretim program türüne göre öğrenci başına yapılan harcama (dolar) (2016)	30
Tablo 1.	Bağlı olduğu genel müdürlüğe göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci sayıları (2018)	17
Tablo 2.	OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olanların öğretim alanına göre dağılımı (%) ve öğretim alanına göre mezun kadın oranı (%) (2017)	26

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Eğitim-Bir-Sen	Eğitimciler Birliği Sendikası
LGS	Liselere Geçiş Sistemi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
OSB	Organize Sanayi Bölgeleri
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKPATENT	Türk Patent ve Marka Kurumu
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İTO	İstanbul Ticaret Odası
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

ODAKTAKİLER

- Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayısı son 4 yılda kademeli olarak azalmış ve 1 milyon 793 bin olmuştur. 2018-2019 öğretim yılı verilerine göre Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 2.490 mesleki ve teknik Anadolu lisesinde 1 milyon 173 bin, 797 çok programlı Anadolu lisesinde 188 bin, 323 mesleki eğitim merkezinde 92 bin, 82 güzel sanatlar lisesinde 15 bin 500 ve 77 spor lisesinde 17 bin öğrenci öğrenim görmektedir. Diğer genel müdürlüklere bağlı 870, mesleki ve teknik eğitim kurumunda ise 134 bin öğrenci bulunmaktadır.
- Anadolu meslek programında 1 milyon 200 bin, Anadolu teknik programında ise 79 bin 500 öğrenci vardır.
- Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde 54 alanda ve bu alanlar altında 199 dalda, mesleki eğitim merkezlerinde ise 27 alanda ve bu alanlar altında 142 dalda öğretim programı uygulanmaktadır.
- 2009 yılında mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrencilerin ortaöğretim içerisindeki payı %38,2 iken 2018 yılında bu pay %31,7 olmuştur. Genel itibarıyla ortaöğretim içerisindeki mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin oranı son 9 yıldır azalma eğilimindedir. OECD ülkelerinde ise ortaöğretim içerisinde mesleki ve teknik eğitimdeki öğrenci oranları aşırı farklılık göstermektedir. Mesleki eğitimdeki öğrenci payı Çekya'da %72,4, Finlandiya'da %71,6, Slovenya'da 70,9, Slovakya'da %68,9, Hollanda'da %68,2, İsviçre'de %64,2 ve Lüksemburg'da %61,6 iken Kanada'da %9, İrlanda'da %10,3, Güney Kore'de %17,5, Japonya'da %22,4 ve Macaristan'da %23'tür. Önceki yıllara ilişkin verilere bakıldığında ise çoğu ülkede mesleki ortaöğretimdeki öğrenci oranları azalma eğilimindedir.
- Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretimin içerisinde özel öğretimin payı %6'dır. OECD ülkelerinde mesleki ve teknik ortaöğretimin içerisinde özel öğretimin payı ise genelde yüksek olup Belçika (%55), Güney Kore (%45,5), Fransa (%41,2) ve İspanya (%24,4) gibi ülkelere kıyasla Türkiye dâhil, Kanada (%3,8), Danimarka (%1,8), Letonya (%1,6) ve Estonya (%1,1), Litvanya (%0,2) ve Yunanistan (%0,1)'da çok düşüktür. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de özel sektörün mesleki ve teknik eğitimdeki payının oldukça düşük olduğu açığa çıkmaktadır.
- Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Akdeniz, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul bölgelerinde Türkiye ortalaması olan 11'in üstünde iken Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Batı Karadeniz, Batı Marmara ve Doğu Karadeniz bölgeleri ise Türkiye ortalamasının altındadır. İstanbul'da mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına 15 öğrenci düşerken Doğu Karadeniz'de 9 öğrenci düşmektedir.
- Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına en fazla öğrencinin düştüğü bölge (769) İstanbul, en az öğrencinin düştüğü bölge ise (244) Doğu Karadeniz'dir.

Türkiye geneli mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 404 iken yine bölgelerarasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

- Mesleki programlardan mezun olanlar arasında kız öğrenci oranları %50 ve üzerinde olan OECD ülkeleri sırasıyla Yeni Zelanda (%63), İrlanda (%61), Brezilya (57), Kolombiya (%55), Finlandiya (%53), Lüksemburg (%53), Kosta Rika (%53), Birleşik Krallık (%52) Danimarka (%51), Meksika (%50), Hollanda (%50) ve Türkiye (%50)'dir. Genel olarak bakıldığında ise OECD ülkelerinin çoğunda mesleki programlardan mezun kız öğrenci oranları %40-50 arasındadır. Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretimde kız öğrenci oranı %39,5'tir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde kızlar erkelerden daha önce mezun olmaktadır.
- OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olan öğrencilerin oranı bakımından ülkeden ülkeye hem öğretim alanları bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Estonya, Litvanya, Şili, Macaristan ve İzlanda gibi ülkelerde her iki kişiden biri mesleki programların mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun olmaktadır. Bu oran Birleşik Krallık'ta %8, Yeni Zelanda'da %13, Hollanda ve İspanya'da %18, Portekiz'de %19'la en düşük seviyelerdedir. Türkiye'de mesleki programların mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun olanların oranı %29 iken OECD ülkeleri ortalaması %34'tür. Mesleki programlar içinde Türkiye'de sağlık ve refah öğretim alanlarından mezun olanların oranı (%26), OECD ülkeleri ortalamasından (%12) oldukça yüksek olup Danimarka'dan (%29) sonra en yüksek ikinci ülkedir. Türkiye'de mesleki programların işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezunların oranı (%16), OECD ülkeleri ortalamasına (%18) yakındır. Buna ilaveten mesleki programların hizmetlere ilişkin öğretim alanlarından mezun olanların OECD ülkeleri ortalaması (%17), Türkiye'nin bu öğretim alanlarından mezun oranının (%8) neredeyse iki katıdır.
- OECD ülkelerinde mesleki programların işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezun olanlar arasında kadınların ortalama oranı %65, mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %12, sağlık ve refah öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %82 ve hizmetlere ilişkin öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %61'dir. Türkiye'nin mesleki programlara ilişkin işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezun olan kadınların oranı (%51) hariç diğer öğretim alanlarından mezun olan kadınların oranlarına ilişkin verileri OECD ülkeleri ortalamalarına çok benzerdir.
- Üniversite giriş sınavına başvuranlar içinde genel ortaöğretim kapsamındaki liselerden mezun olanlar ağırlıklı olarak yükseköğretimde lisans programlarına yerleşirken, mesleki ve teknik ortaöğretim kapsamındaki liselerden mezunlar genelde önlisans ve açıköğretim programlarına yerleşmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretimden mezun olanlar arasında üniversite giriş sınavına başvuranların içinde lisans programlarına oransal olarak en fazla yerleşen sağlık meslek lisesi (%7,7) öğrencileridir.

- Lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranları genel lise mezunlarına göre yüksek iken işsizlik oranları genel lise mezunlarına göre düşüktür. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise lise mezunu erkeklerde istihdam oranı %64,9, kadınlarda ise %27,7 iken, lise dengi meslek okul mezunu olan erkeklerde istihdam oranı %74,5, kadınlarda ise %33,8'dir.
- Mesleki ve teknik eğitimde tüm alanlar bakımından, mezunların kendi alanları dışında çalışma oranları, mezuniyet alanlarındaki çalışma oranlarından çok daha yüksektir. Mezunlar arasında kendi mezuniyet alanında çalışanların oranı en yüksek ve %10'u geçen Laboratuvar Hizmetleri (%18,2), Uçak Bakım (%17,9), Eğlence Hizmetleri (%12,3), Pazarlama ve Perakende (%10,3) alanlarıdır. Bu alanlarda alan dışı çalışma oranları ise %40-56 arasında değişmektedir. Mezuniyet alanında çalışma oranı çoğu meslek alanı için %5'in altındadır.
- Genel programlarda öğrenim gören öğrenciler için yapılan harcamayı 100 birim endeks kabul edersek, OECD ülkelerinde mesleki programlarda öğrenim gören öğrenciler için öğrenci başına ortalama 116 birim harcanmaktadır. Türkiye'de ise mesleki programlarda öğrenim gören öğrenciler için öğrenci başına ortalama 114 birim harcanmaktadır. Türkiye'de hem genel hem de mesleki programlardaki öğrenciler için öğrenci başına yapılan ortalama harcama, OECD ülkeleri ortalamalarının yarısı olmasına karşın genel programlara oranla mesleki programlarda öğrenci başına yapılan harcamanın hemen hemen OECD ülkeleri ortalamasındadır.
- *2023 Eğitim Vizyonu ve 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritasında temel sorun alanlarına yönelik olarak ortaya çıkan; müfredatının güncellenmesi, sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi, mezunların kendi alanlarında istihdam edilmesinin sağlanması, mesleki ve teknik eğitime hem gelecek öğrenciler için bu kurumların cazibesinin artırılması hem de bu öğrencilerle birlikte öğrenim gören öğrenciler için mesleki rehberlik, tanıtım ve yönlendirme çalışmalarının etkin bir şekilde yapılması ve öğretmenlerin işbaşı ve mesleki gelişim eğitimlerinin sağlanması ana başlıklarda çözüme ilişkin MEB tarafından proje, eylem ve işbirlikleri uygulanmaktadır.
- Mesleki eğitim merkezlerindeki öğrencilerin ustalık belgelerini almak koşuluyla mesleki açıköğretim lisesinde fark derslerini alarak lise diploması alabilirken buna ilaveten kademeli olarak 2019-2020 öğretim yılında 9. sınıflardan itibaren başlamak üzere fark derslerini mesleki eğitim merkezlerinde yüz yüze eğitimle alabileceklerdir.
- Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı mesleki ve teknik okulların yaklaşık 800'ünde uygulamalı eğitimi güçlendiren döner sermaye kapsamında üretim yapılmakta ve hizmet üretilmektedir. Bu üretimlerde 2017 yılında yaklaşık 217 milyon, 2018 yılında yaklaşık 250 milyon ve 2019 yılının ilk 8 ayın da ise

yaklaşık 171 milyon TL'lik bir gelir elde edilmiştir. Bu kapsamda üretimden yapılan %15'lik hazine kesintisi Kasım 2018'de %1'e düşürülmüştür.

- Mesleki ve teknik eğitimde 2019-2020 öğretim yılının teması “patent, faydalı model ve tasarım” olarak belirlenmiş ve Eylül 2019 tarihinde MEB bünyesinde Patent, Faydalı Model ve Tasarım Ofisi kurulmuştur. Son 10 yılda mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında alınan 29 patent ve faydalı modelin 2020 yılında 100'e çıkarılması hedeflenmektedir.
- MEB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında yapılan işbirliği ile 11 olan turizmde istihdam garantili öğrenci yetiştiren liselerin sayısı, her yıl kademeli olarak artırılabacak ve 2023'e kadar 200'e ulaştırılacaktır.
- ASELSAN Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine 2019-2020 öğretim yılında yüzde 1'lik dilimden, İTÜ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine de yüzde 1,26'lık dilimden öğrenci yerleşmiştir.

GİRİŞ

Ülkelerin sektörel ihtiyaçlarına ve insan kaynağını yetiştirme biçimine göre mesleki ve teknik eğitimin yapısı ve uygulanma biçimi ülkelere göre farklılaşmaktadır (MEB, 2018e). Toplumdaki insan kaynağının niteliği, o toplumun teknolojik olarak gelişmesiyle ve ekonomik olarak kalkınmasıyla doğrudan ilişkilidir. Ülkelerin ekonomik büyüme hedeflerinde ve istihdam politikalarındaki etkisi nedeniyle, mesleki ve teknik eğitim yoğun biçimde tartışılmaktadır (Özer, 2019). Türkiye’de de işgücü piyasasına nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi bakımından mesleki ve teknik eğitime ayrı bir önem verilmesi gerektiği, kamuoyunda sıklıkla ifade edilmekte ve bu konuda tartışmalar yaşanmaktadır.

Dünyadaki bilgi ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak mesleki ve teknik eğitimden beklentiler artmaktadır. Bunun sonucu olarak da ticaret, sanayi ve hizmet sektörleri mevcut çalışanlarının yeni bilgi ve teknolojiler karşısında bilgi ve becerilerini sürekli olarak yenilemesini istemektedir. Çünkü ülkelerin en önemli sermayesi olan nitelikli insan kaynağı, küresel ekonomik rekabetteki en önemli unsurdur. Bundan dolayı Türkiye’de istihdamı ve iş gücü niteliğini artırmak için mesleki ve teknik eğitim özel bir önem arz etmektedir.

Bu analizin temel amacı mesleki ve teknik eğitimdeki güncel politika ve uygulamaları izlemek ve değerlendirmek, mesleki eğitimin niteliğini artırmaya yönelik tartışmalara katkı sunmaktır. Bu çerçevede bu analiz, mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim kısmına odaklanmıştır. Bunun için öncelikli olarak Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin tarihsel sürecinden bahsedilmiştir. Veriye dayalı olarak mesleki ve teknik eğitimde; okul ve öğrenci sayıları, eğitim ortamları ve çıktıları incelenmiştir. Daha sonra mesleki ve teknik eğitim vizyonu kapsamında, mesleki ve teknik eğitim için ön görülen hedef ve eylemler ele alınmıştır. Son olarak da mesleki ve teknik eğitimde son dönemde yaşanan güncel gelişmeler ve uygulanan politikalar incelenmiştir. Bu güncel gelişmeler ve politikalar perspektifinde öneriler geliştirilmiştir.

Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihsel Süreci

Mesleki ve teknik eğitimi genel anlamda bireyin kendi ve iş hayatı için gerekli bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazanması ve yenilikler karşısında iş piyasasının gerektirdiği asgari yeterlilikleri edinmesi için tarım, sanayi ve hizmet sektörleriyle işbirliği içinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından planlanarak sistemli bir yapıda verilen eğitim öğretimin bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Mesleki ve teknik eğitim, profesyonel meslekler haricinde diğer iş piyasasındaki mesleklerin tamamını içermektedir. Dolayısıyla da ticaret, sanayi ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duydukları işgücü niteliklerine göre de güncellenmektedir.

Mesleki ve teknik eğitimin amacı, ekonomik sektörler ve sosyal paydaşlar ile iş birliği içerisinde, mesleki değerlere ve meslek ahlâkına sahip, ulusal ve uluslararası mesleki yeterlilikleri edinmiş, girişimci, üretken, yenilikçi ve ekonomiye katma değer sağlayan işgücünü yetiştirmektir (MEB, 2018e). Mesleki ve teknik eğitimin bu amacı doğrultusunda bireyler istihdama yönelik olarak en iyi şekilde ve yeterlilikte MEB tarafından hazırlanmaktadır.

Türkiye'nin planlı kalkınma anlayışını benimseyip bu doğrultuda 1963 yılından itibaren hazırladığı bütün kalkınma planlarında mesleki ve teknik eğitimin önemi vurgulanmış ve güçlendirilmesi üzerinde durulmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1963, 1968, 1973, 1979, 1985, 1990, 1996, 2001, 2007; Kalkınma Bakanlığı, 2013). Özellikle *On Birinci Kalkınma Planı*'nda ise teknoloji ve sanayideki dijital dönüşüm çerçevesinde mesleki ve teknik eğitimin hem öğretim programlarının güncellenmesi hem de yetiştirilecek insan kaynağının bu dönüşüme cevap verecek yetkinlikte ve becerilerde yetiştirilmesi gerektiği kapsamlı bir şekilde vurgulanmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). *Milli Eğitim Şura* kararlarında da genel olarak mesleki eğitime verilen önemin artırılması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2019n).

Mesleki ve teknik eğitime atfedilen tüm öneme rağmen, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim sistemi, kronikleşmiş köklü yapısal sorunları barındırmaktadır (Özer, 2018; Bozgeyikli, 2019). Bu yapısal sorunlar birçok çalışmada ve MEB'in eylem planlarında ele alınmıştır (MEB, 2014b; Özer, 2019; Özer, Çavuşoğlu, & Gür, 2011). Özellikle 28 Şubat sürecinde sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmiş ve meslek liselerine kendi alanları dışında bir yükseköğretimdeki alanı tercih etmeleri durumunda getirilen katsayı engeli, 1999 yılında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından uygulamaya konulmuştur. Milli eğitim sistemine ideolojik nedenlere dayanılarak yapılan müdahaleler, eğitimde özellikle mesleki ve teknik eğitim sisteminde telafisi olmayan sorunlara yol açmıştır. Bu süreçte meslek lisesi öğrencilerinin eğitim sistemi içerisinde büyüyen payı bu şekilde doğal mecrasından çıkarılmıştır (Gür & Çelik, 2009). Daha açık ifadeyle, 1990-1997 yılları arasında meslek lisesi öğrencilerinin tüm lise öğrencileri içerisindeki payı %44 ile 45,3 arasındayken katsayı adaletsizliği sonucunda bu oran 2002 yılında %32,6'ya kadar gerilemiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2016). Katsayı kararı etkisini yıllar içerisinde göstermiş, meslek liselerine olan talebi ciddi oranlarda azaltmış ve Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu işgücünün yetiştirilmesi konusunda önemli bir engel teşkil ettiği iş piyasası tarafından sıklıkla ifade edilmiştir (Özer, Çavuşoğlu, & Gür, 2011). Meslek liselerinde yaşanan öğrenci daralmasının önüne geçebilmek için hem *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005)* ortaöğretim içerisinde mesleki ve teknik eğitimin payının artırılması hedeflenmiş, hem de 15 ve 16. *Milli Eğitim Şuralarında* ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitimin payının %65'lere çıkartılması kararları alınmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2001; MEB, 2019n).

Meslek liselerine yönelik ilginin azalması üzerine, mesleki eğitime ilgiyi artırmak için 2001 yılında Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik yapılarak 2002 yılından itibaren meslek lisesi mezunlarının istediklerinde bitirdikleri programın devamı niteliğindeki programlara sınavsız geçişine imkân verilmiştir. Öğrencileri bir değerlendirmeye tabi

tutmadan yükseköğretime kabul eden ve pedagojik ciddi bir gerekçesi olmayan sınavsız geçiş uygulaması, yüksekokullardaki teknik eğitimin niteliğini olumsuz etkilemiştir (Gür & Çelik, 2009). 2010 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde yapılan V. Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürleri toplantısında “Meslek Yüksekokullarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlığı altında toplanan komisyonda; sınavsız geçiş sistemi kapsamında meslek liselerinden gelen öğrencilerin yetersiz düzeyde bir altyapıyla geldiklerinden dolayı büyük bir sıkıntıya neden olduğu ve sınavsız geçişin kesinlikle kaldırılması gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir (YÖK, 2010).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 2002 yılında iktidar olduğunda, hükümet programlarında mesleki ve teknik eğitime talebi düşüren haksızlık ve adaletsizliklere sebep olan mevcut üniversiteye yerleştirme sisteminin değiştirileceğini belirtmiştir. Hükümet programlarında ise mesleki ve teknik eğitimin önemi vurgulanmıştır. Buna ilaveten 2000’li yıllardan itibaren mesleki ve teknik eğitimi iyileştirmeye ve güçlendirmeye yönelik birçok ulusal ve uluslararası proje uygulanmış olup bu projelerin çoğunluğu Avrupa Birliği (AB)’deki gelişmelerle uyumlaştırmaya yönelik olmuştur (Özer vd., 2011). Mesleki eğitimdeki bu gelişmeler sonrasında meslek liselerine yeni kayıt yaptırılanların ortaöğretim içerisindeki payı 2001 yılında %33,9 iken, 2008 yılına gelindiğinde % 46,8’e yükselmiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2016). Bu artışta, AK Parti’nin katsayı sorununu çözeceğine halkın inancı, MEB’in mesleki eğitimi özendirmeye yönelik projeleri ve çalışmaları ile 2002 yılında başlatılan sınavsız geçiş gibi uygulamaların etkisinin olduğu düşünülmektedir (Gür & Çelik, 2009). Başta Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen) olmak üzere STK’ların katsayı adaletsizliğini her platformda dile getirmesinin sonucunda katsayı uygulaması kaldırılmıştır. Özellikle Eğitim-Bir-Sen’in toplumsal talep olarak çözümüne yönelik her platformda bu sorunu dillendirerek gerekli girişimlerde bulunması da zamanın YÖK Başkanı Yusuf Ziya ÖZCAN tarafından şu şekilde ifade edilmiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2011).

“Eğitim-Bir-Sen’e özel bir teşekkürüm var. Özellikle katsayı ve başörtüsü konusunda gerçekten kırılma noktalarının yaşandığı anlarda sendikayı her zaman yanımızda bulduk ve desteklerini hiç esirgemediler. Bundan dolayı teşekkür ediyorum.”

Ülkelerin eğitim sistemlerinin farklılığından, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının değişkenliğinden kaynaklı olarak dünyada mesleki ve teknik eğitim uygulamalarında temel olarak üç farklı model ön plana çıkmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin; tam zamanlı okul bünyesinde yapıldığı *Okul Merkezli Model*, tam zamanlı işletmede sürdürüldüğü *İşletme Merkezli Model* ve işletme-okul iş birliğine dayalı olarak bilinen *Dual Sistem* modelidir. Mesleki ve teknik eğitimi ülkeler, kendi koşullarına uygun olan sistemi geliştirme çabasıdadır. Mesleki ve teknik eğitimde olumlu sonuçlar elde eden bir ülkenin kullandığı yöntem, başka bir ülkede kullanıldığında benzer sonuçlar ortaya çıkarmayabiliyor. Gelişmiş ülkelerde uygulanan mesleki eğitim modellerinin üçü de farklı boyutlarda Türkiye’de uygulanmasına rağmen mesleki ve teknik eğitimin ülkemizdeki durumu iyi bir görüntü sunmamaktadır (Bozgeyikli, 2019). Bunun temel nedeni ise Türkiye’nin sosyolojik, ekonomik ve kültürel yapısının diğer ülkelerden farklı olmasıdır.

2005-2006 öğretim yılından itibaren mesleki ve teknik ortaöğretimde yeterliliğe dayalı modüler tabanlı öğretim programları uygulanmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğretimi yapılan alan ve dalların öğretim programları, ulusal meslek standartları ve yeterlikler göz önünde bulundurularak sektör, alan uzmanları ve üniversiteler tarafından işbirliği içinde hazırlanıp güncellenmektedir. Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde 54 alan ve 199 dalda, mesleki eğitim merkezlerinde ise 27 alan ve 142 dalda öğretim programı uygulanmaktadır (MEB, 2018e).

Tablo 1’de bağlı olduğu genel müdürlüğe ve okul türüne göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci sayıları verilmiştir. 2018-2019 öğretim yılı verilerine göre Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı 2.490 mesleki ve teknik Anadolu lisesinde 1.172.973 öğrenci, 797 çok programlı Anadolu lisesinde 187.614 öğrenci, 323 mesleki eğitim merkezinde 92.266 öğrenci, 2018 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlanan aktarılan 82 güzel sanatlar lisesinde 15.502 öğrenci ve 77 spor lisesinde 16.973 öğrenci öğrenim görmektedir. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri, Özel Öğretim Kurumları ile Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüklerine bağlı 870 mesleki ve teknik eğitim kurumunda 133.776 öğrenci öğrenim görürken mesleki açıköğretim lisesinde ise 174.287 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 1. Bağlı olduğu genel müdürlüğe göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci sayıları (2018)

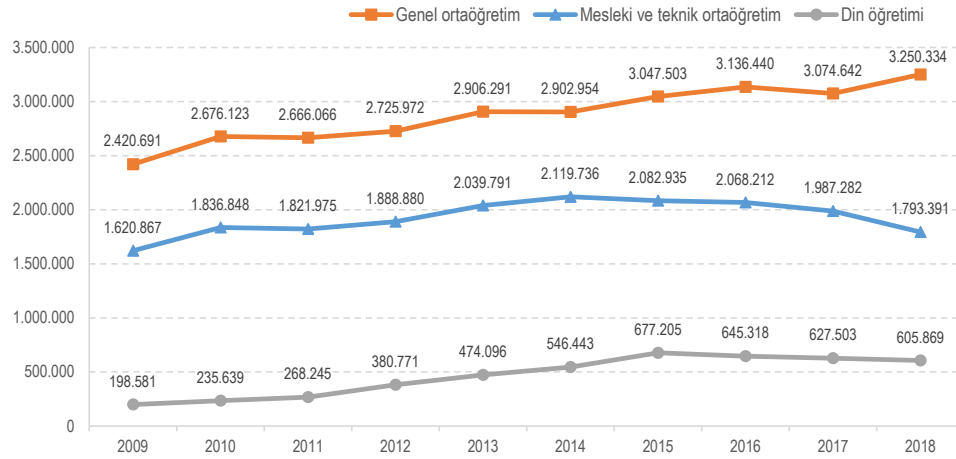
Genel müdürlük	Okul/kurum adı	Okul/kurum	Öğrenci
Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü	Mesleki ve teknik Anadolu lisesi	2.490	1.172.973
	Çok programlı Anadolu lisesi	797	187.614
	Mesleki eğitim merkezi	323	92.266
	Güzel sanatlar lisesi	82	15.502
	Spor lisesi	77	16.973
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü	Mesleki ve teknik Anadolu lisesi, Özel eğitim uygulama okulu, Özel eğitim mesleki eğitim merkezi	413	107.228
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Özel eğitim uygulama okulu, özel eğitim meslek okulu, özel eğitim meslek lisesi, Araştırma geliştirme eğitim ve uygulama merkezi	444	25.951
Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü	Müzik ve sahne sanatları lisesi	13	597
Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	Mesleki açıköğretim lisesi	1	174.287
Toplam		4.640	1.793.391

Kaynak: MEB (2019n).

Şekil 2’de okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Burada 2013-2014 öğretim yılından itibaren MEB örgün eğitim istatistiklerinde imam hatip liselerini bazı göstergelerde mesleki ve teknik ortaöğretimden ayrı göstermeye başlamıştır. Buna karşılık uluslararası verilerde, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinde ve MEB istatistiklerine ilişkin çoğu göstergede

mesleki ve teknik ortaöğretim kapsamında gösterilmektedir. Bu çalışmada, imam hatip liseleri ayrı olarak din öğretimi (Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı anlamında) olarak gösterilmiştir. Bu şekilde mesleki ve teknik ortaöğretimi daha ayrıntılı incelenmiş olacaktır. Şekil 2 incelendiğinde genel ortaöğretimdeki öğrenci sayısının sürekli artış eğiliminde olduğu, din öğretimi kapsamındaki öğrencilerin 2015-2016 öğretim yılına kadar sürekli arttığı, sonrasında ise kademeli olarak azaldığı görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayısı ise 2014 yılına kadar artış eğilimi göstererek 2 milyon 120 bin olmuş ve kademeli olarak 2018 yılına kadar düşüş eğilimine girerek 1 milyon 793 bine gerilemiştir. Bu verilere açıköğretim öğrenci sayıları dâhil olduğundan dolayı yüz yüze öğretim kapsamında genel ortaöğretim öğrenci sayısındaki artış genel açıköğretimdeki öğrenci sayısından kaynaklanmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayısında son yılda yaşanan düşüşün temel nedeni; Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sistemi kapsamında uygulanan merkezi sınav puanına göre zorunlu kontenjan dâhilinde Anadolu liselerine puanı tutmayan tüm öğrenciler, mesleki ve teknik liseleri tercih etmek zorunda bırakılırken, 2018 yılında Liselere Geçiş Sistemi (LGS) kapsamında meslek liselerine kayıtların isteğe bırakılmış olmasıdır. Bu, öğrenci sayısı bakımından genel ortaöğretimde artışa mesleki ve teknik ortaöğretimde azalışa neden olmuştur. Son dört yılda mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayısının düşüşünde, iki yıl üst üste kalan öğrencilerin kayıtlarının açıköğretime alınmasının da etkisi vardır.

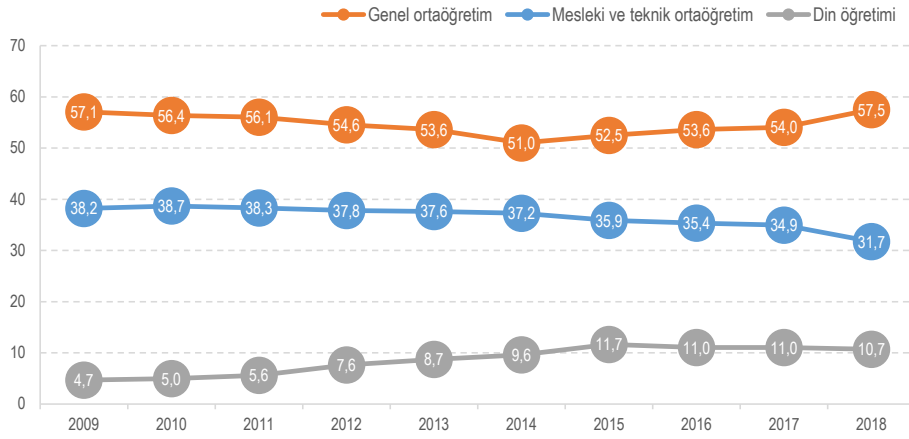
Şekil 2. Okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2009-2018)

Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 3'te okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. 2009 yılında din öğretimi kapsamında imam hatip liselerindeki öğrencilerin ortaöğretim içerisindeki payı %4,7, mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrencilerin payı %38,2 ve genel ortaöğretimdeki öğrencilerin payı %57,1 iken 2018 yılında imam hatip liselerindeki öğrencilerin payı %10,7, mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrencilerin payı %31,7 ve genel ortaöğretimdeki öğrencilerin payı %57,5 olmuştur. Genel itibarıyla ortaöğretim içerisindeki mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin oranı son 9 yıldır azalma eğilimindedir. Mesleki eğitimdeki öğrenci oranlarının artırılması hedeflerine rağmen, mesleki eğitimde öğrenci oranları önemli düzeyde azaldığı görülmektedir.

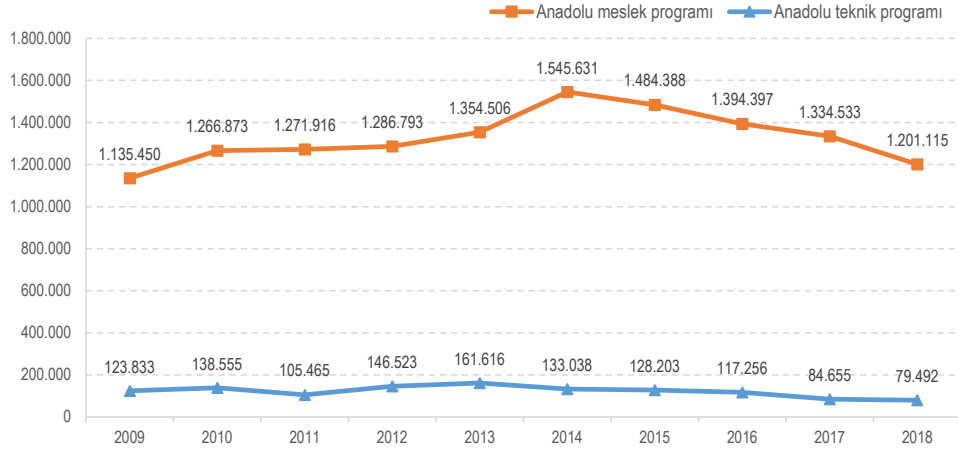
Şekil 3. Okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)

Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanmıştır.

2009-2018 yıllarında program türüne göre mesleki ve teknik ortaöğretim genel müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil 4'te gösterilmiştir. Buna göre Anadolu meslek programındaki öğrenci sayıları 2009-2014 yılları arasında artma eğilimi göstermiş, daha sonra 2018 yılına kadar da azalma eğilimi göstermiştir. Anadolu teknik programındaki öğrenci sayıları da benzer şekilde 2011 yılı hariç 2009-2013 yılları arasında artış gösterirken 2014-2018 yılları arasında düşüş yaşanmıştır.

Şekil 4. Program türüne göre mesleki ve teknik ortaöğretim genel müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2009-2018)

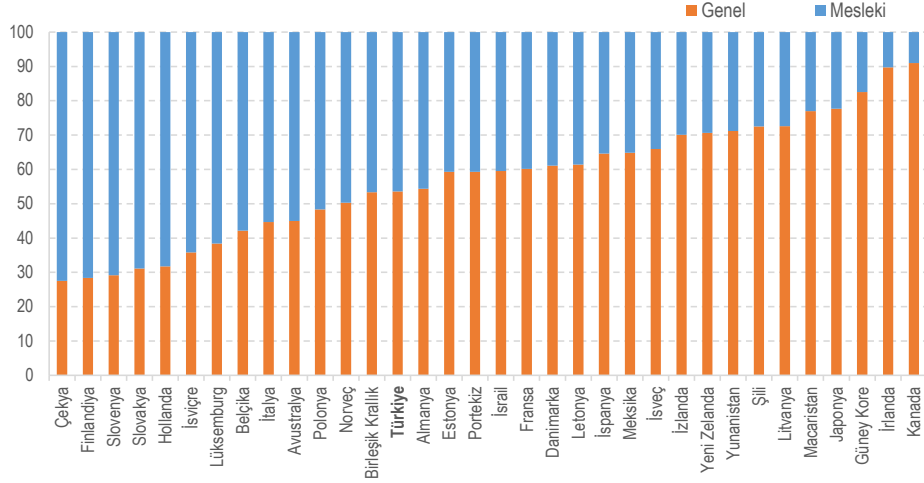

Kaynak: MEB tarafından paylaşılan veriler kullanılarak hazırlanmıştır (Eylül 2019).

Merkezi yerleştirme sonuçlarına göre LGS kapsamında 1. yerleştirme döneminde mesleki ve teknik Anadolu liselerinde doluluk oranı % 98 oldu. Mesleki ve teknik Anadolu liselerine yerleşen öğrencilerin de yüzde 41'i birinci tercihindeki bir okula yerleşirken, bu öğrencilerin yüzde 79'u ise ilk üç tercihi arasında yer alan bir mesleki ve teknik Anadolu lisesine yerleşmiştir (MEB, 2019o).

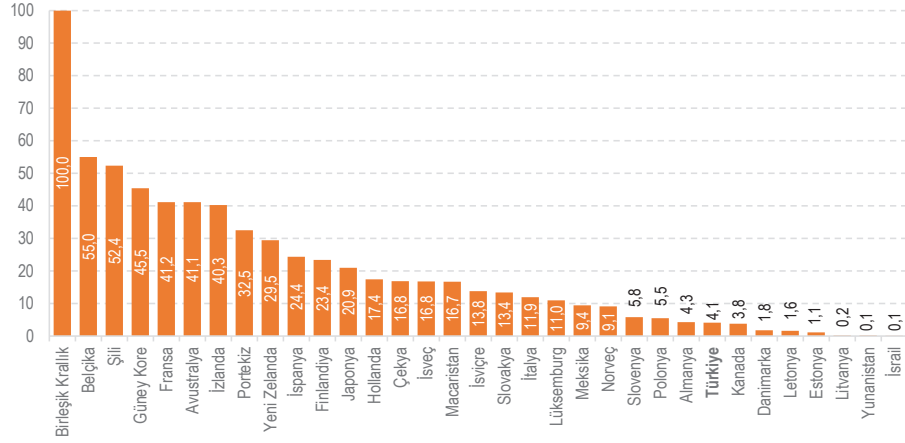
OECD ülkelerinde 2017 yılı için okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranları Şekil 5'te gösterilmiştir. OECD istatistiklerinde imam-hatip öğrencileri de mesleki eğitim kategorisinde yer almaktadır. Buna göre OECD ülkelerinde ortaöğretim içerisinde mesleki ve teknik eğitimdeki öğrenci oranları aşırı farklılaşmaktadır. Mesleki eğitimdeki öğrenci payı Çekya'da %72,4, Finlandiya'da %71,6, Slovenya'da 70,9, Slovakya'da %68,9, Hollanda'da %68,2, İsviçre'de %64,2 ve Lüksemburg'da %61,6 iken Kanada'da %9, İrlanda'da %10,3, Güney Kore'de %17,5, Japonya'da %22,4 ve Macaristan'da %23'tür. Ortaöğretimde %60'ın üzerinde mesleki eğitim öğrenci payına sahip 7 OECD ülkesi bulunmaktadır. Türkiye'de ise mesleki eğitim kapsamındaki öğrenci oranı %46,4'dür. OECD ülkelerinin çoğunda mesleki eğitimin payı Türkiye'nin altındadır. Önceki yıllara ilişkin verilere bakıldığında ise çoğu ülkede mesleki ortaöğretimdeki öğrenci oranlarının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir (Bozgeyikli, 2019).

Şekil 5. OECD ülkelerinde okul türüne göre ortaöğretimde öğrenci oranları (%) (2017)

Kaynak: OECD.Stat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

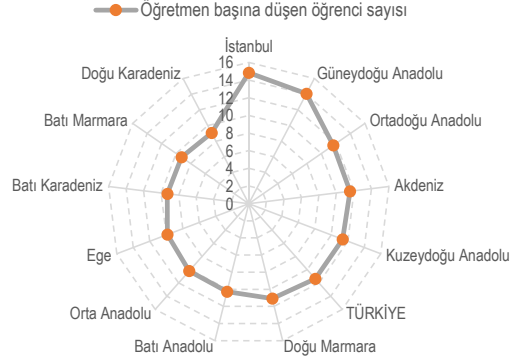
OECD ülkelerinde 2017 yılı için mesleki eğitimde özel öğretim öğrenci oranı Şekil 6'da gösterilmiştir. Türkiye'nin buradaki verisinin içerisinde imam hatip liselerindeki öğrenci sayıları da yer almaktadır. MEB istatistikleri incelendiğinde Türkiye'nin 2016-2017 öğretim yılından mesleki ve teknik ortaöğretim içerisinde özel öğretimin oranı %5,4 iken 2018-2019 öğretim yılı için bu oran %6 olmuştur. Buna göre OECD ülkelerinde mesleki eğitim içerisinde özel öğretimin payı genelde yüksek olup Belçika (%55), Güney Kore (%45,5), Fransa (%41,2) ve İspanya (%24,4) gibi ülkelere kıyasla Türkiye dâhil, Kanada (%3,8), Danimarka (%1,8), Letonya (%1,6) ve Estonya (%1,1), Litvanya (%0,2) ve Yunanistan (%0,1)'da çok düşüktür. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de özel sektörün mesleki ve teknik eğitimdeki payının oldukça küçük olduğu açığa çıkmaktadır.

Şekil 6. OECD ülkelerinde mesleki ve teknik ortaöğretimde özel öğretim öğrenci oranı (%) (2017)

Kaynak: OECD. Stat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

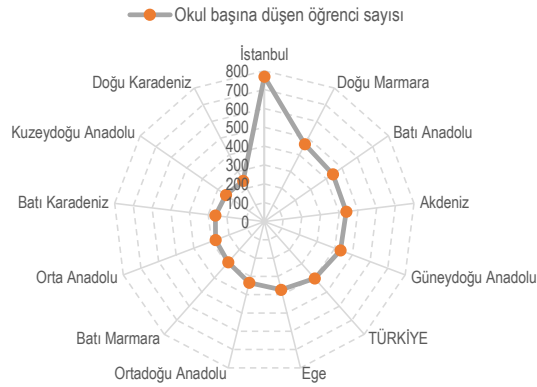
Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğitim Ortamları

Bu kısımda mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen ve okul başına düşen öğrenci sayıları bölgelere göre incelenmiştir. 2018-2019 öğretim yılında bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Şekil 7’de gösterilmiştir. Türkiye geneli mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 11’dir. Bölgelerarası farklılaşmalar söz konusu olup mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Akdeniz, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul bölgeleri Türkiye ortalamasının üstünde iken Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Batı Karadeniz, Batı Marmara ve Doğu Karadeniz Türkiye ortalamasının altındadır. İstanbul’da mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına 15 öğrenci düşerken Doğu Karadeniz’de 9 öğrenci düşmektedir.

Şekil 7. Bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2018)

Kaynak: Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü raporundaki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

2018-2019 öğretim yılında bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı Şekil 8'de verilmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına en fazla öğrencinin düştüğü bölge 769 öğrenciyle İstanbul, en az öğrencinin düştüğü bölge ise Doğu Karadeniz (244)'dir. Türkiye geneli mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı 404 iken yine bölgeler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Tabii ki burada kaynakların daha verimli ve etkin kullanılması adına okul büyüklüklerinden kaynaklı olarak öğrenci yoğunluğu söz konusu olabilmektedir.

Şekil 8. Bölgelere göre mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı (2018)

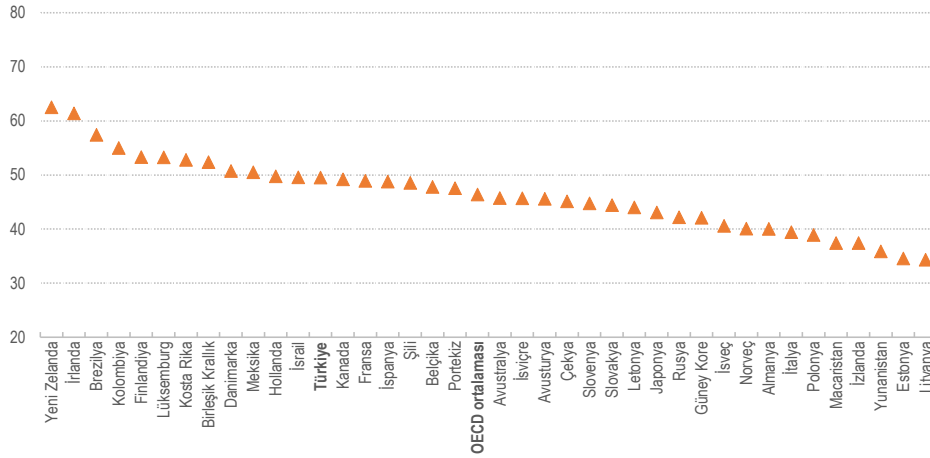
Kaynak: Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü raporundaki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Mesleki Eğitimin Çıktıları

Bu kısımda ilk önce OECD ülkelerinde ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların oranı incelenmiştir. Daha sonra yine OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olanların öğretim alanına göre dağılımı ve öğretim alanına göre kadın mezunların payı ele alınmıştır. Son olarak da ortaöğretimde okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı ve lise mezunlarının işgücü istatistikleri incelenmiştir.

OECD ülkelerinde 2017 yılı için mesleki programlardan mezun kız oranları Şekil 9'da gösterilmiştir. Mesleki programlardan mezun olanların arasında kız oranları %50 ve üzerinde olan ülkeler sırasıyla Yeni Zelanda (%63), İrlanda (%61), Brezilya (57), Kolombiya (%55), Finlandiya (%53), Lüksemburg (%53), Kosta Rika (%53), Birleşik Krallık (%52) Danimarka (%51), Meksika (%50), Hollanda (%50), ve Türkiye (%50)'dir. Genel olarak bakıldığında ise OECD ülkelerinin çoğunda mesleki programlardan mezun kız oranlarının %40-50 arasında olduğu görülmektedir. Türkiye'de 2018-2019 öğretim yılı verilerine göre mesleki ve teknik ortaöğretimde kız öğrenci oranı %39,5'tir (MEB, 2019m). Bu ise mesleki ve teknik ortaöğretimde kızların erkeklerden daha önce mezun olduğunu göstermektedir.

Şekil 9. OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olan kız oranları (%) (2017)

Kaynak: OECD (2019).

2017 yılında OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olanların öğretim alanına göre dağılımı ve öğretim alanına göre mezun kadın oranı Tablo 2’de gösterilmiştir. OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olanların oranı bakımından ülkeden ülkeye hem öğretim alanları arasında hem de öğretim alanı bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Estonya, Litvanya, Şili, Macaristan ve İzlanda gibi ülkelerde her iki kişiden biri mesleki programların mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun olmaktadır. Bu oran Birleşik Krallık’ta %8, Yeni Zelanda’da %13, Hollanda ve İspanya’da %18, Portekiz’de %19’la en düşük seviyelerdedir. Türkiye’de mesleki programların mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun olanların oranı %29 iken OECD ülkeleri ortalaması %34’tür. Mesleki programlar bakımından Türkiye’de sağlık ve refah öğretim alanlarından mezun olanların oranı (%26), OECD ülkeleri ortalamasından (%12) oldukça yüksek olup Danimarka’dan (%29) sonra ikinci en yüksek seviyededir. Türkiye’de mesleki programların işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezunların oranı (%16), OECD ülkeleri ortalamasına (%18) yakındır. Buna ilaveten mesleki programların hizmetlere ilişkin öğretim alanlarından mezun olanların OECD ülkeleri ortalaması (%17), Türkiye’nin bu öğretim alanlarından mezun oranının (%8) neredeyse iki katıdır. Burada, Türkiye’de iş piyasasının ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi noktasında dünyadaki meslek eğilimlerinin yönü de dikkate alınarak bir öngörünün oluşturulması ve planlamanın yapılması önem arz etmektedir.

OECD ülkelerinde mesleki programların işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezun olanların arasında kadınların ortalama oranı %65, mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %12, sağlık ve refah öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %82 ve hizmetlere ilişkin öğretim alanlarından mezun kadınların ortalama oranı %61’dir. Türkiye’nin mesleki programlara ilişkin işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezun olan kadınların oranı (%51) hariç diğer öğretim alanlarından mezun olan kadınların oranlarına ilişkin verileri OECD ülkeleri ortalamalarına çok benzerdir.

Tablo 2. OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olanların öğretim alanına göre dağılımı (%) ve öğretim alanına göre mezun kadın oranı (%) (2017)

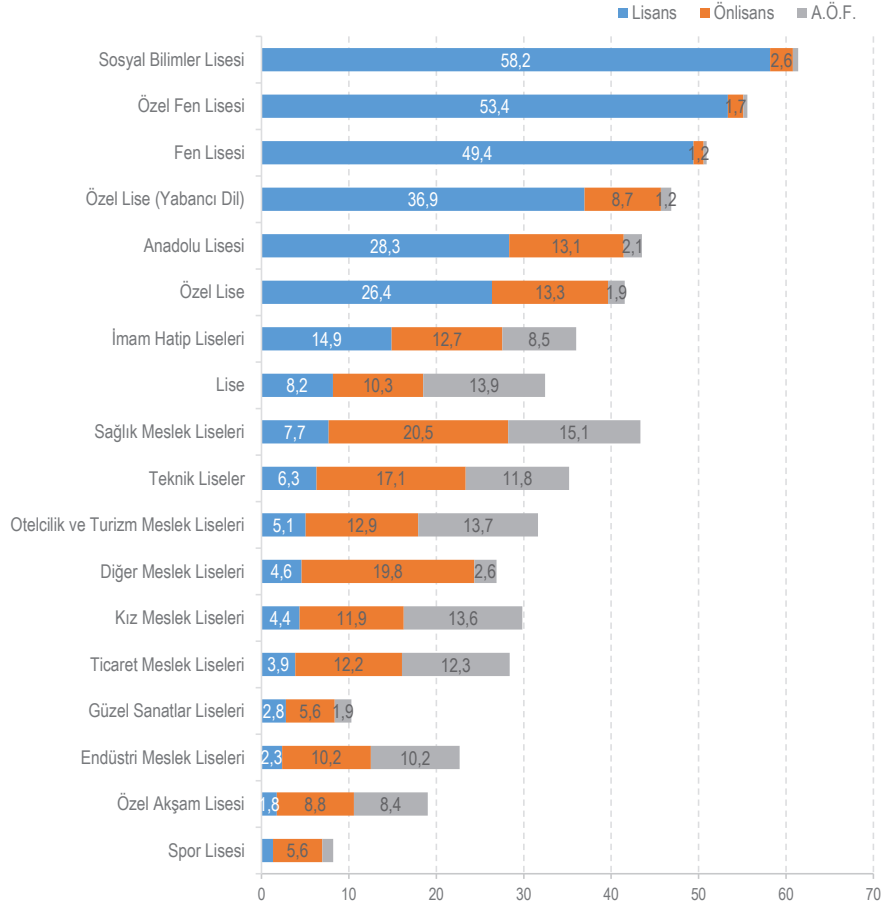
	Mezunların öğretim alanına göre dağılımı				Öğretim alanına göre mezun kadın oranı			
	İşletme, idare ve hukuk	Mühendislik, imalat ve inşaat	Sağlık ve Refah	Hizmetler	İşletme, idare ve hukuk	Mühendislik, imalat ve inşaat	Sağlık ve Refah	Hizmetler
Estonya	1	49	0	27	94	19		69
Litvanya	17	48	0	27	48	3		78
Şili	30	48	5	4	64	28	85	62
Macaristan	14	47	5	29	72	8	91	57
İzlanda	0	47	12	22	100	8	96	53
İsveç	8	44	18	20	58	9	72	62
Güney Kore	27	44	2	5	74	14	78	65
Japonya	30	42	6	8	62	11	83	82
Norveç	7	42	26	18	77	8	84	39
Yunanistan	14	42	18	5	60	11	81	54
Çekya	17	40	7	18	67	13	90	66
Slovakya	16	38	8	24	71	10	84	62
Polonya	12	37	0	27	63	12	56	69
Letonya	15	37	0	24	75	10	71	70
Avusturya	28	36	3	19	65	13	79	74
Belçika	22	35	7	23	54	20	88	74
Avustralya	15	35	24	14	64	10	85	60
Almanya	33	34	11	12	57	9	86	47
Slovenya	13	34	13	16	63	11	73	63
Fransa	21	34	20	19	63	11	91	63
OECD ortalaması	18	34	12	17	65	12	82	61
İsviçre	34	32	15	9	59	12	89	55
Türkiye	16	29	26	8	51	13	81	63
Danimarka	23	28	29	12	66	10	87	45
Finlandiya	18	26	22	19	67	17	83	58
İtalya	29	25	0	30	50	13		54
Lüksemburg	33	24	13	6	65	17	81	65
Portekiz	16	19	12	24	66	17	86	58
İspanya	13	18	20	14	62	8	77	47
Hollanda	20	18	23	22	54	10	88	46
Yeni Zelanda	12	13	6	18	76	15	78	69
Birleşik Krallık	12	8	15	14	53	6	80	51

Kaynak: OECD (2019).

2019 yılında okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı Şekil 10'de verilmiştir. Üniversite giriş sınavına başvuranların içinde genel ortaöğretim kapsamındaki liselerden mezun olanların ağırlıklı olarak yükseköğretimde lisans programlarına yerleştiği görülürken, mesleki ve teknik ortaöğretim kapsamındaki liselerden mezun olanların genelde önlisans ve açıköğretim programlarına yerleştiği ortaya çıkmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretimden mezunlar arasında üniversite giriş sınavına başvuranların içinde lisans programlarına oransal olarak en fazla yerleşen sağlık meslek lisesi (%7,7) öğrencileridir. Oransal olarak en fazla sırasıyla teknik lise %6,3, otelcilik ve turizm meslek lisesi

%5,1 öğrencileri lisans düzeyinde bir yükseköğretim programını kazanmıştır. Önlisans programları için de aynı sıralama söz konusudur. Burada dikkat çeken husus ise önlisans programları ile açıköğretim programlarının ağırlıklı olarak öğrenci kaynağını mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Lisans programlarına yerleşen öğrencilerin çoğunluğunu Anadolu teknik programını bitiren öğrenciler oluşturmaktadır. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi bu programdaki öğrencilere bir mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin yanında matematik, fizik, kimya ve biyoloji dersleri 4 yıl boyunca yoğun bir şekilde verilmektedir. Anadolu meslek programından mezun öğrencilerin bir üst öğrenim düzeyi olarak önlisans ve açıköğretim programlarına yerleştikleri söylenebilir.

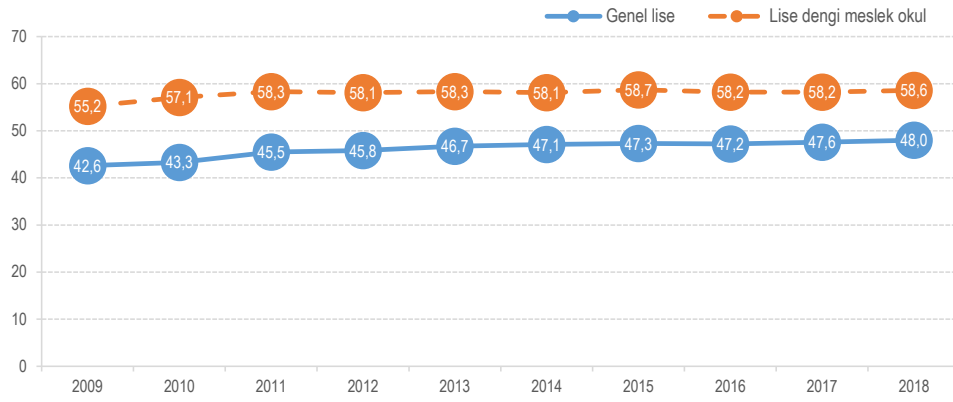
Şekil 10. Okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2019)

Kaynak: ÖSYM 2019 YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak hazırlanmıştır.

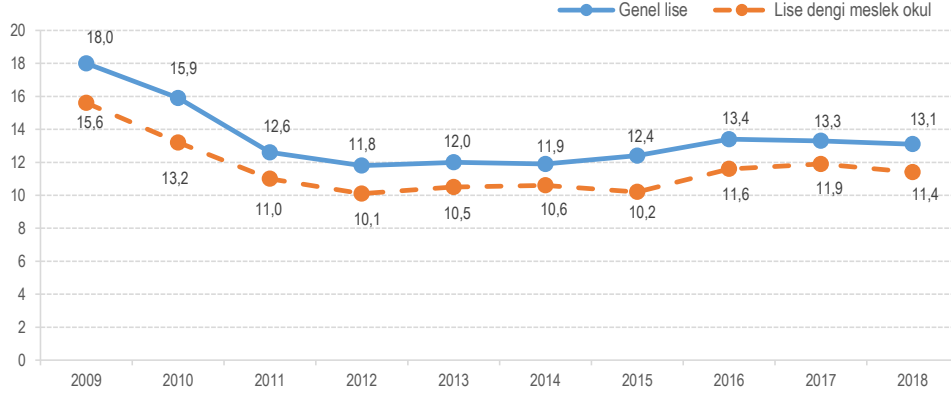
Mesleki ve teknik eğitim işsizlik ile mücadelede etkin bir rol oynamasından ve istihdamla doğrudan ilişkili olmasından dolayı ülkeler açısından önemi yadsınamaz. TÜİK Kazanç Yapısı Anketi verilerine göre meslek lisesi mezunları genel lise mezunlarına göre yıllık brüt gelir bakımından daha avantajlıdır. 2014 yılında yıllık ortalama brüt gelire göre yapılan hesaplamada, meslek lisesi mezunları genel lise mezunlarından 1,33 kat daha fazla kazanmaktadır. Cinsiyet bakımından her ne kadar meslek lisesi mezunu kadınların erkeklere oranla kazancı, genel lise mezunu kadınların erkeklere oranla kazancından daha düşük olsa da, meslek lisesi mezunu kadınların yıllık ortalama brüt kazançları, genel lise mezunu erkeklerin yıllık ortalama brüt kazancından daha fazladır (Eğitim-Bir-Sen, 2016).

Şekil 11. Okul türüne göre lise mezunlarının istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanmıştır.

2009-2018 yılları arasında okul türüne göre lise mezunlarının istihdam oranlarında yaşanan değişim Şekil 11’de, 2009-2018 yılları arasında okul türüne göre lise mezunlarının işsizlik oranlarında yaşanan değişim ise Şekil 12’de gösterilmiştir. Buna göre lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranları genel lise mezunlarına göre yüksek iken işsizlik oranları genel lise mezunlarına göre düşüktür. İş piyasasında lise dengi meslek okul mezunlarının genel lise mezunu olanlara göre daha avantajlı olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise lise mezunu erkeklerde istihdam oranı %64,9, kadınlarda ise %27,7 iken, lise dengi meslek okul mezunu olan erkeklerde istihdam oranı %74,5, kadınlarda ise %33,8’dir (TÜİK, 2019). Son 10 yılda her iki okul türünden mezun olanların istihdam oranları zaman içerisinde arttığı görülmektedir.

Şekil 12. Okul türüne göre lise mezunlarının işsizlik oranlarında (%) yaşanan değişim (2009-2018)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanmıştır.

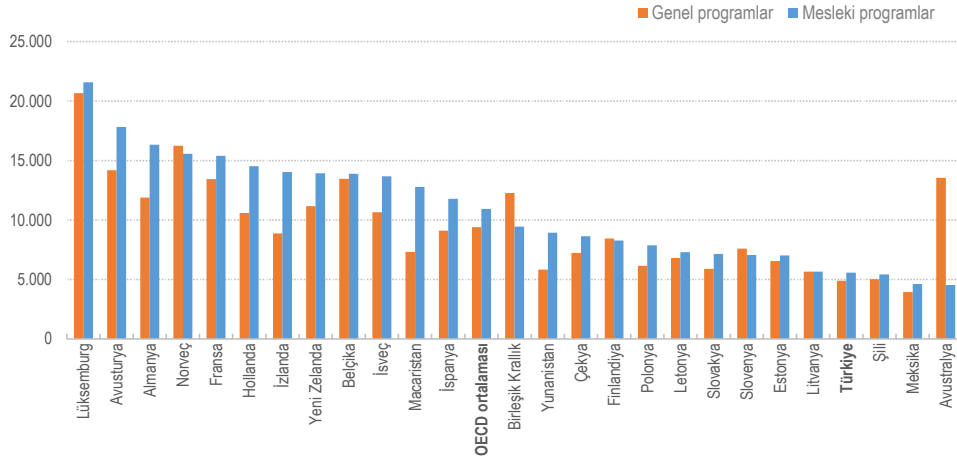
MEB tarafından SGK'dan alınan veriler kullanılarak 2009-2015 yılları arasında mesleki ve teknik eğitimden mezun olanlara yönelik istihdam durumları araştırması yapılmıştır (MEB, 2018e). Yapılan bu çalışmada ele alınan tüm alanlarda, mesleki ve teknik eğitim mezunlarının kendi alanları dışında çalışma oranları, mezuniyet alanlarında çalışma oranlarından çok daha yüksek çıkmıştır. Mezunlar arasında kendi mezuniyet alanında çalışanların oranı en yüksek ve %10'u geçen Laboratuvar Hizmetleri (%18,2), Uçak Bakım (%17,9), Eğlence Hizmetleri (%12,3), Pazarlama ve Perakende (%10,3) alanlarıdır. Bu alanlarda alan dışı çalışma oranları ise %40-56 arasında değişmektedir. Mezuniyet alanında çalışma oranı çoğu meslek alanı için %5'in altında kalmaktadır. Bu durum, sektörün insan kaynağını işe alırken, ihtiyaç duyulan alanla ilgili beceri ve yeterliklerinin olması noktasında bir ön şartının olmadığı, farklı alanlardan mezun olanları da çalıştırabileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Genel ortaöğretime göre mesleki eğitim daha pahalı bir eğitim öğretim yatırımı içerdiğinden dolayı bu sektördeki alan dışı istihdam problemi, hem bu yatırımın verimliliğini sektöre uğratmakta hem de sektörün gelişimine katkı sunmamaktadır. Bu da toplumda mesleki eğitimin algısını ve öğrencilerin mesleki eğitime olan talebini olumsuz etkilemektedir. Buna ilaveten sektörler, istihdam alanları ile ilgili nitelikli insan kaynağı sıkıntısı çektiklerini sıklıkla dile getirmekte olup alan dışında istihdamın mezuniyet alanına yönlendirilmesi noktasında teşvik edici mekanizmalara ihtiyaç vardır (Özer, 2018).

Mesleki Eğitimin Finansmanı

Genel olarak mesleki programların genel programlara göre daha pahalı bir eğitim olduğu bilinmektedir. Bu kısımda, OECD ülkelerinde ortaöğretim kurumlarında genel ve mesleki programlarda öğrenim gören öğrenciler için yapılan harcamalar incelenmiştir.

Şekil 13. OECD ülkelerinde ortaöğretim program türüne göre öğrenci başına yapılan harcama (dolar) (2016)

Kaynak: OECD (2019).

Not: GSYH için satın alma gücü paritesi kullanılarak dolar cinsinden hesaplanmıştır. Eğitim kurumlarında doğrudan eğitim harcamalarını içerir.

2016 yılında OECD ülkelerinde ortaöğretim program türüne göre öğrenci başına yapılan harcama Şekil 13'te verilmiştir. Buna göre Norveç, Birleşik Krallık ve Avustralya'da mesleki programlardaki öğrenci başına yapılan harcamaya göre genel programlardaki öğrenci başına yapılan harcama nispeten daha fazladır. Diğer ülkelerde ise tam tersi söz konusudur. Mesleki ve teknik eğitimin genel programlara göre daha pahalı bir öğretim olduğu; öğrenci başına yapılan harcamalardan da görülmektedir. Daha anlaşılır olması açısından genel programlarda öğrenim gören öğrenciler için yapılan harcamayı 100 birim endeks kabul edersek, OECD ülkelerinde mesleki programlarda öğrenim gören öğrenciler için öğrenci başına ortalama 116 birim harcanmaktadır. Türkiye'de ise mesleki programlarda öğrenim gören öğrenciler için öğrenci başına ortalama 114 birim harcanmaktadır. Türkiye'de hem genel hem de mesleki programlardaki öğrenciler için öğrenci başına yapılan ortalama harcama, OECD ülkeleri ortalamalarının yarısı kadar olmasına karşın genel programlara oranla mesleki programlarda öğrenci başına yapılan harcamanın hemen hemen OECD ülkeleri ortalamasına yakın olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Vizyonu

Bu bölümde MEB'in Ekim 2018 tarihinde kamuoyuyla paylaştığı *2023 Eğitim Vizyonunda* ve Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın Eylül 2019 tarihinde yayımlanmış olduğu *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritasında mesleki ve teknik eğitimin vizyonuna ilişkin hedef ve eylemler ele alınmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimin uzun yıllardır kronikleşmiş yapısal sorunları bulunmaktadır. Bu yapısal sorunları çözmek için paydaşlarla, iş piyasasıyla, ilgili sektör ve Bakanlıklarla, STK'larla ve mesleki ve teknik eğitimin öğretmen, öğrenci ve yöneticileriyle birlikte işbirliği içerisinde çalışmalar yürütülmelidir. Mesleki ve teknik eğitimin amaçları doğrultusunda MEB *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü* (2018b, sy. 21) raporunda ve Ekim 2018 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan *2023 Eğitim Vizyonunda* (2018a) mesleki eğitimin sorunlarına yönelik bir yol haritası belirlemiştir.

“2023 hedefleri ile uyumlu bir sistem oluşturulması için mesleki ve teknik eğitime yönelik var olan toplumsal algıyı değiştirmeyi hedefleyen, öğrencilerin mesleki ilgi ve yeteneklerini tespit eden ve çocuklar ile ailelerini bu doğrultuda yönlendiren, akademik ders yoğunluğunun azaltıldığı, mesleki ders içeriklerinin güncellendiği, öğretmenlerin iş başında eğitim olanaklarının artırıldığı, ulusal ve uluslararası sektör ve kamu finansal kaynaklarının kullanımı yoluyla okulların alt yapı ve donanımının hızla değişen ve gelişen teknolojiyle uyumlu hale getirildiği, mezunlarına istihdamda öncelik sağlayan ve farklı ücret politikalarının uygulandığı, sektörün meslekî ve teknik eğitim süreçlerinde daha fazla yer aldığı, sektör liderleri ile iş birliği imkânlarının artırıldığı, ulusal ve uluslararası düzeyde sektörel iş birliği protokolleri ve iyi uygulama modeli olabilecek projelerin hayata geçirildiği, mezunlarının kendi alanlarında yükseköğretime geçişlerini sağlayacak bütünlüklü bir yapının kurulması planlanmaktadır.”

2023 Eğitim Vizyonunda daha nitelikli bir mesleki ve teknik eğitim için kronikleşen sorunları da içerecek şekilde çözüm odaklı bir planlama ve yol haritası yer almıştır. Bu yol haritasında mesleki ve teknik eğitim için öngörülen hedef ve eylemler incelendiğinde sektörel birlikte iyi uygulama örneklerinin medyada görünürlüğünün artırılması, tanıtımına yönelik yönlendirme ve dijital rehberlik platformunun oluşturulması, mezunların kendilerini sürekli yeni bilgi ve becerilerle güncellemesi, kendi mesleki alanlarında yükseköğretim programlarına geçişlerine yönelik çalışma yapılması, sektörün talep ettiği yetkinliklere ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre müfredatın güncellenmesi ve dijital dönüşüme uygun alan ve dalların açılması, öğretmenlerin gerçek üretim ortamlarında mesleki gelişimlerinin sürekli desteklenmesi, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının sektör liderleri ile yoğun bir şekilde etkileşim içine girmesi, mezunlara istihdam önceliği ile alan ve seviyelerine göre farklı ücret uygulanmasının teşvik edilmesi, özel mesleki ve teknik eğitim kurumu açma girişimlerinin desteklenmesi, Teknoparklar içinde Bilişim Meslek Lisesi modelinin hayata geçirilmesi, patent, faydalı model ve endüstriyel

tasarım tescili alan ve ürüne dönüştüren okulların öğrenci, öğretmen ve yöneticilerinin döner sermayeden pay almaları, savunma sanayi alanındaki okulların tamamının sektör kuruluşlarıyla iş birliği içinde açılması ve ihtiyaç duyulan nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesinin desteklenmesi gibi öne çıkan eylemler yer almaktadır.

Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı, Eylül 2019 tarihinde yayımlanmış olduğu *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* (2019) yol haritasında Endüstri 4.0 olarak adlandırılan Dördüncü Sanayi Devrimi kapsamında yaşanan değişimlere işaret etmiş, bu gelişmelerin yol açtığı problemlere dikkat çekmiş ve Türkiye'nin küresel rekabet gücünü artıracak, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve toplumsal refah artışı için ekonomik ve teknolojik bağımsızlığını temin edecek kritik teknolojilerde atılım sağlayacak politikaları *Milli Teknoloji Hamlesi* yaklaşımında yapılandırmıştır. Bu yol haritasında eğitimden insan kaynağı planlamasına, sanayi bölgelerinden araştırma altyapılarına kadar Türkiye'nin mevcut ekosistemini çok daha ileriye taşıyacak politikalar yer almaktadır. Bu politikalar Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitimi doğrudan ilgilendirmektedir.

Türkiye'yi teknoloji ve sanayi alanlarında 2023 hedeflerine taşıması öngörülen *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritası incelendiğinde; *Yüksek Teknoloji ve İnovasyon, Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi, Girişimcilik, Beşeri Sermaye ve Altyapı* olmak üzere 5 ana bileşenin yer almakta olduğu ve *Milli Teknoloji Hamlesi* yaklaşımında odağa, beşeri sermayenin gelişimi unsurunun alındığı görülmektedir. Bunun temel nedeninin ise bu yol haritasındaki hedeflere ulaşılabilmenin ancak yüksek yetkinlik kapasitesine sahip, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesiyle mümkün olacağı vurgulanmıştır. Bu çerçevede mesleki ve teknik eğitime yönelik olarak; meslek lisesi öğrencilerinin kariyer rehberliği noktasında sanayi iş birliği ile uygulamalı eğitim alması, nitelikli insan kaynağını yetiştirebilmek için ihtiyaç duyulan teknik ve teknolojik eğitim müfredatı ve altyapı ihtiyacı MEB tarafından hazırlanacak müfredata yansıtılması ve sanayi ile üniversitelerin aktif katkı sunması, yazılım teknolojileri ve endüstriyel tasarıma müfredatta daha fazla yer verilmesi, meslek lisesi mezunlarının kendi alanında istihdamını özendirme için teşvik ve vergi indirim gibi destek mekanizmalarının geliştirilmesi, tüm bu gelişmeleri destekleyecek ve sürekliliğini sağlayacak yapılar için MEB ile eğitim sistemini yeniden yapılandıran politikalar oluşturulması, sanayi ve teknolojinin ihtiyaç duyduğu yeni yetkinlikler ve beceriler, sektörel uzmanlıklar da belirlenerek detaylandırılması ve ilköğretimden itibaren üniversitelere kadar müfredatların yeni ihtiyaçlar doğrultusunda MEB ile birlikte revize edilmesi gibi temel hedefleri içermektedir.

2023 Eğitim Vizyonunda ve *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritasında temel sorun alanlarına yönelik olarak ortaya şu ana çözümler ön plana çıkmaktadır: Bilgi ve teknolojiye yönelik gelişmeler neticesinde mesleki ve teknik eğitimin müfredatının gelişim alanlarına göre sürekli güncellenmesi, mevcut işgücünün ve yetişen insan kaynağının daha nitelikli olabilmesi için bu gelişmeler karşısında bilgi ve becerilerinin güncellenmesi, mezunların kendi alanlarında istihdam edilmesinin sağlanması, mesleki ve teknik eğitime hem gelecek öğrenciler için bu kurumların cazibesinin artırılması hem de bu öğrencilerle birlikte öğrenim gören öğrenciler için mesleki rehberlik, tanıtım ve

yönlendirme çalışmalarının etkin bir şekilde yapılması, bilgi ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak mesleki alan öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanması.

Mesleki ve teknik eğitim açısından hem *2023 Eğitim Vizyonuna* hem de *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritasına bakıldığında ise sanayi ve teknolojide yaşanan gelişmeler neticesinde müfredattan istihdama kadar ortaya çıkan problemler ve geçmişten süregelen yapısal sorunlar da göz önünde bulundurularak ortaya konulan çözüm odaklı hedef ve eylemlerin birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Bu kapsamda proje ve eğitim politikalarının yalnızca bir kurum tarafından değil, devletin ilgili kurumlarıyla, sektörlerle, paydaşlarla, üniversitelerle, STK'larla, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerle birlikte planlanması ve uygulanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu hem mesleki ve teknik eğitimi güçlendirecek, hem dijitalleşen sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikteki insan kaynağının yetişmesine ayrıyeten de dijitalleşmeyle birlikte bazı alanlarda öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerinde temel becerilerin yanında üst düzey beceriler de kazanmasına neden olacak, hem de mesleki ve teknik eğitimin daha başarılı öğrenciler tarafından da tercih edilmesini sağlayacaktır. Uygulanan eğitim politikalarının etkileşimi sonucunda da orta ve uzun vadede yapısal sorunların ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Her iki yol haritasında da uygulanacak proje, eylem ve eğitim politikalarının sürekliliği, sürdürülebilirliği ile mesleki ve teknik eğitimin geneline uygulanabilirliği noktasında eksikliğin olduğu söylenebilir. Buna ilaveten her iki yol haritasında da ön plana sanayi ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak mesleki ve teknik eğitimin dönüşümü ele alınmıştır. Teknolojideki gelişmeler karşısında bir dönüşümün söz konusu olmadığı veya çok az etkilenen meslekler de bulunmakta olup Türkiye gibi teknolojide dışa bağımlı bir ülkede, bu mesleklerin ve çalışanların sayısının hayli fazla olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Mesleki ve Teknik Eğitimde Yaşanan Gelişmeler

MEB'in son birkaç yıldır çeşitli kurum, kuruluş ve sektörlerle iş birliği içinde mesleki ve teknik eğitimi iyileştirmeye, güçlendirmeye ve yapısal sorunların çözümüne yönelik önemli adımlar attığı, birçok proje ve eğitim politikası uygulamaya başladığı görülmektedir. Yazılı ve görsel basında yer alan bu proje ve eğitim politikaları, ağırlıklı olarak kamu kurumları ve ilgili sektörlerle yapılan iş birliği protokolleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında hem de tespit edilen ana sorunların çözümü noktasında belli başlı proje ve eğitim politikaları bu başlık altında incelenmiştir. Yukarıda tespit edilen mesleki ve teknik eğitimde öngörülen ana çözüm alanlarını gruplandırarak olursak:

- Müfredatının sürekli güncellenmesi
- Mevcut işgücünün ve yetişen insan kaynağının bilgi ve becerilerinin güncellenmesi
- Mezunların kendi alanlarında istihdam edilmesi
- Mesleki ve teknik eğitimin cazibesinin artırılması ve mesleki rehberlik, tanıtım ve yönlendirme
- Öğretmenlerin mesleki gelişimleridir.

Bu ana çözüm alanlarına etki etme potansiyeli olan belli başlı proje ve eğitim politikaları, yukarıdaki sıralamaya göre ele alınmış ve 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında uygulanan ve bu kapsama girmeyen proje ve eğitim politikaları ise son kısımda incelenmiştir.

Müfredatın güncellenmesi, ulusal ve uluslararası standartlarda bir mesleki ve teknik eğitimin uygulanması noktasında Ekim 2018 itibarıyla mesleki ve teknik Anadolu liselerinde uygulanan 54 alan ve 199 dal programı ile mesleki eğitim merkezlerinde eğitimi verilen 27 alan ve 142 dal programının ulusal meslek standartlarına ve ulusal yeterliliklere uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir (Özer, 2018). Tabii ki bununla birlikte sanayinin dijital dönüşümü, bilgi ve teknolojiye gelişmeler noktasında sektörle birlikte müfredatın ilgili alanlarının revize edilmesi, bu gelişmeler neticesinde ortaya çıkabilecek yeni meslek gruplarının müfredata eklenmesi durumları söz konusudur.

2023 Eğitim Vizyonu kapsamında mesleki ve teknik eğitimde sektörlerle yapılan mevcut işbirlikleri gözden geçirilmiş ve mesleki ve teknik eğitimde özel sektörün payının da düşük olması neticesinde MEB, özel sektörün mesleki ve teknik eğitime katılımını artırmak için yeni bir işbirliği modelini geliştirmiştir. Bu yeni işbirliği modeli; işbirliğine bütüncül bir yaklaşım sergilemekte olup mesleki ve teknik Anadolu liselerinin hem eğitim hem de yönetim süreçlerini sektörle ortak yürütmeyi ve yönetmeyi amaçlamaktadır (Özer, 2019). 2018 yılı sonu itibarıyla 117 kurum/kuruluş ile 106 protokol yapılmış ve mesleki eğitim faaliyetleri yürütülmekteyken (MEB, 2019), 2018 yılı Eylül ayından itibaren son altı ayda yeni işbirliği modelinin uygulanmasıyla birlikte 37 yeni işbirliği protokolü imzalanmıştır (Özer, 2019).

Mesleki ve teknik eğitimde yeni işbirliği modeli kapsamında MEB ile kurum/kuruluşlarla yapılan ve öne çıkan; İstanbul Sanayi Odası (İSO), İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile birlikte İstanbul'da mesleki ve teknik eğitimi güçlendirmek için yapılan işbirliği, İstanbul örneğinden yola çıkarak Türkiye Odalar ve Borsalar (TOBB) ile başlatılan '81 İlde 81 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi' işbirliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile mesleki ve teknik eğitimi geliştirmek için başlatılan işbirliği, Teknokent iş birliği protokolleri, HAVELSAN'la mesleki eğitim işbirliği protokolü, ASELSAN'la savunma sistemlerine yönelik ASELSAN Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve İTÜ ile İTÜ Mesleki ve Teknik Eğitim Anadolu Lisesi kurulmasına yönelik işbirliği protokolleridir. Bu protokoller incelendiğinde, yeni işbirliği modelinin temel amacında, öğrencilerin beceri eğitim ve stajlarını gerçek iş ortamlarında yapmaları, öğretmenlerin mesleki gelişim eğitimlerinin iş başı eğitimlerle desteklenmesi, müfredatın birlikte güncellenmesi, mesleki ve teknik eğitimin cazibesinin artırılması ile öğrencilerin tercihi haline gelmesi ve mezunlara kendi alanlarında istihdam önceliğinin tanınması başlıkları yer almaktadır.

MEB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında, turizm alanında eğitim veren bazı mesleki ve teknik Anadolu liselerinin eğitimlerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin mesleki ve teknik eğitimi geliştirme iş birliği protokolü Eylül 2018'de, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında ise 15 mesleki ve teknik Anadolu lisesinde maden teknolojisi alanına ilişkin iş birliği protokolü ise Aralık 2018'de imzalanmıştır (Özer, 2018). Buna ilaveten MEB Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Eylül 2019'da bir işbirliği protokolü daha imza altına alarak; turizmde 11 olan istihdam garantili öğrenci yetiştiren liselerin sayısının, her yıl kademeli olarak artırılması ve 2023'e kadar 200'e ulaşması planlanmaktadır (MEB, 2019c).

MEB hem İTÜ ARI Teknokent hem de İstanbul Üniversitesi İstanbul Teknokent ile Kasım 2018'de işbirliği protokolü imzalamış ve protokol kapsamında bilişim teknolojisi, elektronik, makina ve teçhizat imalatı, savunma, otomotiv, enerji, biyomedikal başta olmak üzere birçok alanda öğrencilere beceri ve staj imkânı sağlanmış, öğretmenlere ise mesleki gelişim eğitimlerine katkı verilmesi planlanmıştır (MEB, 2018c).

MEB ile ASELSAN arasında Ocak 2019'da imzalanan işbirliği protokolü kapsamında savunma sistemlerine yönelik ilk mesleki ve teknik Anadolu lisesi olan ASELSAN Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, makine teknolojisi ve elektrik-elektronik teknolojisi alanlarında savunma mekanik sistemleri ve savunma elektronik sistemleri dallarının Ankara'da açılmıştır (MEB, 2019a). ASELSAN Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 2019-2020 öğretim yılında eğitim-öğretime başlamış olup Liselere Geçiş Sistemi (LGS) kapsamında 60 öğrencinin eğitim alacağı elektrik-elektronik teknolojisi alanına 0,46'lık yüzdelik dilimden öğrenci alınmıştır. Mesleki ve teknik eğitimde ilk defa bir okula yüzde 1'lik dilimden öğrenci yerleşmiştir (MEB, 2019g). Toplamda ise 119 öğrenci kayıt hakkı kazanmış olup başarı kriterlerini gösteren öğrenciler öğrenim hayatları süresince burs desteğinden yararlanacaktır (MEB, 2019a).

Benzer bir uygulamayı MEB Ocak 2019'da imzaladığı protokolle İTÜ ile gerçekleştirmiştir. Protokol kapsamında bilişim sistemleri, biyomedikal cihaz teknolojisi, elektrik-elektronik ve denizcilik alanlarında eğitimin verileceği ve İngilizce hazırlık sınıfının da olacağı İTÜ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi kurulması kararlaştırılmıştır (MEB, 2019d). Bu okul İTÜ Ortaköy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi adı altında 2019-2020 öğretim yılında eğitim-öğretim hayatına başlamış olup LGS kapsamında 30 öğrencinin eğitim göreceği bilişim teknolojisi alanına yüzde 1,26'lık dilimden öğrenci yerleşmiştir (MEB, 2019g). LGS kapsamında okulda eğitim verilecek 3 alanda da %100'lük doluluk oranına ulaşılmış ve öğrenciler öğrenimlerine başlamıştır (MEB, 2019e).

Bu model okul uygulaması sektörün nitelikli işgücü talebini karşılama yanında toplumda mesleki ve teknik eğitim adına oluşan olumsuz algının düzelmesine önemli katkı sağlayacak, başarılı öğrencilerin de mesleki ve teknik ortaöğretimi tercih etmelerine neden olacaktır (Özer, 2019). Bu model okullar ve yeni kurulacak model okullar sayesinde mesleki ve teknik eğitimin cazibesi artacak olup zamanla başarılı öğrencilerin gelmek için yarışacağı birer kurum haline gelecektir.

MEB yaptığı birçok işbirliği protokolünde mesleki ve teknik eğitimdeki alan öğretmenlerin işbaşı ve mesleki gelişim eğitimlerini de içerecek şekilde imza altına almıştır. Buna ilaveten öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerini artırma ve güncellenen bilgilerini öğrencilere aktarma hedefiyle HAVELSAN ile Aralık 2018'de işbirliği protokolü imzalamıştır (MEB, 2018b). Bu kapsamda 07 Ekim 2019 tarihinde HAVELSAN'da 20 bilişim teknolojisi öğretmeni ilk eğitimlerini almaya başlamıştır (MEB, 2019f).

Mesleki ve teknik eğitimin tanıtılması, mesleki eğitime yönlendirme ve rehberlik çalışmaları kapsamında MEB tarafından ortaokul son sınıf öğrenci ve velilerine yönelik bazı odaklanmış çalışmalar söz konusudur. 2016-2017 öğretim yılında; öğrenci ve veli bilgilendirme amaçlı 78 ilde 18.603 kurum ziyaret edilmiş, 60 ilde 3.256 sektör gezisi düzenlenmiş, 69 ilde 610.000 kişinin katıldığı 13.500 konferans, panel ya da seminer düzenlenmiş, bunun yanında hem ortaokul son sınıf hem de mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerine ve velilerine yönelik olarak il ve ülke genelinde ihtiyaç duyulan meslek alanları, iş kolları, istihdam ve ücret durumları, gelişmiş ve gelişmekte olan sektörleri tanıtmak amacıyla 731.000 kişinin katıldığı 67 ilde konferans, panel ya da seminer verilmiştir (MEB, 2018d).

MEB, LGS kapsamında 2019 yılında tercih yapacak öğrenciler için tercih robotu hazırlamıştır. Merkezi sınavla öğrenci alan mesleki ve teknik eğitim kurumlarına yönelik kullanıma sunulmuş olan Tercih Robotu, öğrenciler tarafından 3 milyon 90 bin kez kullanılmıştır. Buna ilaveten MEB'in mesleki ve teknik eğitimin tanıtımıyla ilgili hayata geçirdiği Mesleğim Hayatım portalı da 2019 yılında tercih yapacak öğrenciler tarafından 1 milyon 680 bin kez faydalanılmıştır (MEB, 2019g). Bu uygulamalar mesleki ve teknik eğitimi tercih edecek öğrenciler açısından yönlendirme noktasında önemli gelişmelerdir. Öğrencilerin geleceklere ve meslek hayatlarını etkileme potansiyeli bulunmaktadır.

Anadolu meslek programlarındaki öğrenciler okulda ve işletmelerde meslek eğitimi almakta olup işletmelerde aldığı meslek eğitiminin süresi yeterli değildi. Yapılan düzenlemeyle 12. sınıfta işletmelerde haftada 3 gün (24 saat) olan beceri eğitimi haftada 5 güne (39 saate) çıkartılmış ve 11. sınıfta da öğrencilerin 2 gün 16 saat işletmelerde beceri eğitimi alabilmeleri sağlanmıştır (Özer, 2019). Bu sayede işletmelerde yapılacak beceri eğitimi süresi artmıştır. Yapılan diğer bir düzenlemeyle de 2019-2020 öğretim yılından itibaren Anadolu meslek programlarında ki öğrenciler alanlarını 10. sınıfta değil, artık 9. sınıftan itibaren belirleyip alan ve dal derslerini alabilmektedir.

2017 yılında zorunlu eğitim kapsamına alınıp Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne devredilen mesleki eğitim merkezlerinde öğrenciler haftanın bir günü okulda eğitim alırken geriye kalan günlerde ise işletmelerde beceri eğitimlerine gitmektedir. Bu öğrenciler 11. sınıfın sonunda uygulanan beceri sınavlarında başarılı olursa kalfalık, 12. sınıfın sonunda uygulanan beceri sınavlarında başarılı olursa da ustalık belgesi almaktadır. Bu kurumlardaki öğrencilerin lise diploması alabilmesi için mesleki açıköğretim lisesine kayıt olup fark derslerini vermeleri ve ustalık belgelerini almış olmaları gerekiyordu (Özer, 2019). Bu kayıtlarda bitirme oranlarının oldukça düşük olmasından dolayı MEB ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yaparak bu öğrencilerin mesleki açıköğretim lisesinde fark derslerinin alınmasına ilaveten kademeli olarak 2019-2020 öğretim yılında 9. sınıflardan itibaren başlamak üzere fark derslerini mesleki eğitim merkezlerinde yüz yüze eğitimle alabilmelerinin yolunu açmış ve 12 Temmuz 2019 tarihli 30829 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2019c).

Kalitenin sürekli olarak artırılması ve mesleki ve teknik eğitim veren liseler arasındaki farkın iyileştirilmesi adına mesleki ve teknik eğitim veren liselerin tamamında kalite güvence sistemi oluşturulmuştur. MEB Mayıs 2019'da yayınladığı kalite güvencesi yönergesi ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının yılda bir defa kendine ait öz değerlendirme raporunu hazırlamalarını, beş yılda en az bir kez de içerisinde sektör temsilcilerin de bulunacağı kurumsal dış değerlendirmeye tabi tutulmalarını ön görmektedir (Anadolu Ajansı, 2019). Bu öz değerlendirme raporunda her okulun kendi imkân ve hedefleri, bu hedeflere ulaşma süreçleri ve varsa bu süreçlerdeki olumsuzlukları nasıl iyileştirecekleri yer alması planlanmıştır. MEB bu sayede okullar arası kalite ve başarı farklarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı mesleki ve teknik okulların yaklaşık 800'ünde uygulamalı eğitimi güçlendiren döner sermaye kapsamında üretim yapılmakta ve hizmet üretilmektedir. Bu üretimlerde 2017 yılında yaklaşık 217 milyon, 2018 yılında yaklaşık 250 milyon ve 2019 yılının ilk 8 ayın da ise yaklaşık 171 milyon TL'lik bir gelir elde edilmiştir (MEB, 2018e, 2019I, 2019j) . Bu kapsamda üretimden alınan %15'lik hazine kesintisi Kasım 2018'de %1'e düşürülmüş olup bu kurumlardaki üretimin ve hizmetin kapasitesi ve kapsadığı eğitim alanlarının artırılmasına ilişkin çalışmalar yapılmaktadır (Özer, 2018). Bu, hem öğrencilerin sektörün talep ettiği yeterlilikleri üreterek öğrenmelerine hem de döner sermaye kapsamında gelirlerin daha da artmasına neden olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitimde 2019-2020 öğretim yılının teması “patent, faydalı model ve tasarım” olarak belirlenmiş ve Eylül 2019 tarihinde MEB bünyesinde Patent, Faydalı Model ve Tasarım Ofisi kurulmuştur. Bu kapsamda Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT) ile iş birliği protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında 81 ildeki mesleki ve teknik eğitimden sorumlu şube müdürlerine TÜRKPATENT’te 2 günlük eğitimler verilmiştir (MEB, 2019b). Bu kapsamda son 10 yılda mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında alınan 29 patent ve faydalı modelin 2020 yılında 100’e çıkarılması hedeflenmektedir.

9 Şubat 2019 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan yönetici görevlendirme yönetmeliğinde yapılan değişiklikle, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında müdür görevlendirilmelerinde öğretmenlerin mesleki ve teknik eğitim alanından olması şartı getirilmiştir (Resmi Gazete, 2019a). 14 Şubat 2019 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile de, tematik mesleki ve teknik Anadolu liselerinde tek bir meslek alanı şartı yerine, eğitim ortamları bakımından benzeri özellikler gösteren üç meslek alanında eğitim hizmeti sunabilmelerinin önü açılmıştır (Resmi Gazete, 2019b).

MEB mesleki ve teknik eğitime yönelik olarak 2018 ve 2019 yıllarında eğitim analiz ve değerlendirme raporları serisi kapsamında *Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü*, *Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu* ve *Organize Sanayi Bölgelerinde Mesleki ve Teknik Eğitim* olmak üzere üç rapor yayımlanmıştır. Bu raporlar, Türkiye’de ve OSB’lerde mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu, öncelikli sorun alanları ve mesleki ve teknik eğitim veren kurumların kalite güvence sistemi bağlamında kurumsal dış değerlendirmelerini içermektedir. Böylelikle mesleki ve teknik eğitimin her kesim tarafından mevcut durumu hakkında bilgi edinmesi ve araştırmacılar tarafından ele alınması sağlanmıştır.

Bütün bu proje, iş birliği ve eğitim politikaları, MEB’in mesleki ve teknik eğitime ilişkin iyileştirme ve güçlendirme çabasının bir kanıtıdır. MEB’in mesleki ve teknik eğitimi iyileştirme ve güçlendirme çabası, sektörlerle, paydaşlarla ve üniversitelerle yaptığı proje ve işbirliği protokolleriyle, bu dönemde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunun mesleki ve teknik eğitimde bir dönüşümü, yapısal sorunların çözümünü tetikleme potansiyeli oldukça yüksektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin geçirmiş olduğu sürece bakıldığında ideolojik müdahaleler sonucunda sistem olumsuz etkilenmiş ve çözüme yönelik yapılan bazı düzenlemeler, bazı yapısal sorunları daha da derinleştirmiştir. Yıllar itibarıyla gerek hükümet programlarında, gerek kalkınma planlarında gerekse de şura kararları ve strateji eylem planlarında eğitim-istihdam-üretim bağlamında mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi gerektiği hep vurgulanmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayısı 1 milyon 793 bin olup ortaöğretim içerisindeki payı %31,7’dir. İstanbul’da mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına 15 öğrenci düşerken Doğu Karadeniz’de 9 öğrenci düşmektedir. Okul başına en fazla öğrencinin düştüğü bölge 769 öğrenciyle İstanbul, en az öğrencinin düştüğü bölge ise Doğu Karadeniz (244)’dir.

Türkiye’de mesleki programlardan mezun öğrenciler içinde kızların oranı %50 iken, OECD ülkelerinin çoğunda mesleki programlardan mezun kız öğrenci oranları %40-50 arasındadır. Türkiye’de mesleki programlar içinde mühendislik, imalat ve inşaat öğretim alanlarından mezun olanların oranı %29 iken OECD ülkelerinde ise bu oran %34’tür. Mesleki programlar bakımından Türkiye’de sağlık ve refah öğretim alanlarından mezun olanların oranı (%26), OECD ülkeleri ortalamasından (%12) oldukça yüksek olup Danimarka’dan (%29) sonra en yüksek ikinci ülkedir. Türkiye’de mesleki programların işletme, idare ve hukuk öğretim alanlarından mezun olanların oranı (%16), OECD ülkeleri ortalamasına (%18) yakındır. Buna ilaveten mesleki programlar içerisinde hizmetlere ilişkin öğretim alanlarından mezun olanların OECD ülkeleri ortalaması (%17), Türkiye’nin bu öğretim alanlarından mezun oranınının (%8) neredeyse iki katıdır.

Üniversite giriş sınavına başvuran adayların içinde mesleki ve teknik ortaöğretim kapsamındaki liselerden mezun olanlar genelde önlisans ve açıköğretim programlarına yerleşmekte olup, önlisans programları ile açıköğretim programlarının ağırlıklı olarak öğrenci kaynağını mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranları genel lise mezunlarına göre yüksek iken işsizlik oranları genel lise mezunlarına göre düşüktür. İş piyasasında lise dengi meslek okul mezunlarının genel lise mezunu olanlara göre daha avantajlıdır. Türkiye’de genel programlara oranla mesleki programlarda öğrenci başına yapılan harcama, hemen hemen OECD ülkeleri ortalaması kadardır.

MEB tarafından son birkaç yıldır mesleki ve teknik eğitimde önemli adımlar atılmış, özellikle de sektörle yapılan işbirlikleri neticesinde mesleki ve teknik eğitim bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm sürecinde, hem *2023 Eğitim Vizyonu* hem de Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı’nın yayımladığı *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* yol haritasında mesleki ve teknik eğitimin vizyonuna ilişkin hedef ve eylemlerle örtüşen eğitim politikalarının varlığı söz konusudur. Bu kapsamda uygulanması gereken eylem, proje ve eğitim politikalarının yalnızca bir kurum tarafından değil, devletin ilgili kurumlarıyla, sektörlerle, paydaşlarla, üniversitelerle, STK’larla, öğrenci, öğretmen

ve yöneticilerle birlikte planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bu durum, hem mesleki ve teknik eğitimin güçlenmesini, hem dijitalleşen sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikteki insan kaynağının yetişmesini hem de mesleki ve teknik eğitimin daha başarılı öğrenciler tarafından da tercih edilmesini sağlayacaktır.

2023 Eğitim Vizyonu ve 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi yol haritasında temel sorun alanlarına yönelik olarak ortaya çıkan; müfredatının güncellenmesi, sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi, mezunların kendi alanlarında istihdam edilmesinin sağlanması, mesleki ve teknik eğitime hem gelecek öğrenciler için bu kurumların cazibesinin artırılması hem de bu öğrencilerle birlikte öğrenim gören öğrenciler için mesleki rehberlik, tanıtım ve yönlendirme çalışmalarının etkin bir şekilde yapılması ve öğretmenlerin işbaşı ve mesleki gelişim eğitimlerinin sağlanması ana başlıklarda çözüme ilişkin MEB tarafından proje, eylem ve işbirlikleri uygulamaya konulmaktadır.

Özellikle ASELSAN Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine 2019-2020 öğretim yılında yüzde 1'lik dilimden, İTÜ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine de yüzde 1,26'lık dilimden öğrenci yerleşmiş olması, mesleki ve teknik eğitimin cazibesini artıracak ve toplumda süregelen olumsuz algıyı dönüştürecek çok önemli gelişmelerdir. Bu model okul işbirliği mesleki ve teknik eğitime yeni bir nefes, yeni bir heyecan getirmiştir. Bu çalışmalar genişletilerek uygun olan tüm üniversitelerle devam ettirilmelidir.

Teknolojideki gelişmeler karşısında bir dönüşüm ve değişikliklerden çok az etkilenen meslekler de bulunmaktadır. Bu da göz önünde bulundurularak il düzeyinde sektöründe lider olmuş firmalarla, ildeki mesleki ve teknik Anadolu liselerindeki alan-sektör eşleşmesi işbirlikleri yapılarak; öğrencilerin staj ve beceri eğitimlerinin gerçek iş ortamlarında alması ve öğretmenlerin de mesleki gelişim kapsamında işbaşı eğitimlerini alması sağlanmalıdır.

Mesleki rehberlik ve yönlendirme çalışmaları, mesleki ve teknik eğitimde atılan önemli adımlar sonucunda ortaya çıkan önemli gelişmeleri de içerecek şekilde daha etkin bir biçimde planlanmalı ve mesleki ve teknik eğitimin görünümünü daha da artırıcı faaliyetler yapılmalıdır.

Sanayisi gelişmiş OECD ülkelerinde mesleki ortaöğretimde özel öğretimin payının Türkiye'den (%6) çok daha yüksek olması; Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda, gerekli teşvik adımları atılarak özel sektörün mesleki ve teknik ortaöğretimde daha fazla yer alması sağlanmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitim mezunlarının, mezuniyet alanı dışında istihdamda yer alması hem ülke ekonomisi açısından hem de çalıştıkları sektör açısından çok verimli bir sonuç değildir. İş piyasası ihtiyaç duyduğu alanla ilgili kişiyi işe alırken, mezuniyet alanını dikkate almamakta ve farklı alanlardan mezun olanları da çalıştırabilmektedir. SGK verileri ile mezuniyet alanında ve alanı dışında çalışanların kaç işyeri değiştirdikleri ve işteki sürelilikleriyle ilişkili bilgiler incelenmelidir.

Ülke genelini kapsayacak şekilde işveren ve çalışanlarla bu konuda bir araştırma yapılması; sektörün alan dışındaki kişileri istihdam noktasında tercih etme nedenleri ile mezuniyeti dışında bir alanda çalışanların da niye kendi alanında bir sektörü tercih etmedikleri veya alan dışı bir sektörde çalıştıkları araştırılmalıdır.

Yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak meslekler değişmekte ve meslek erbabının söz konusu hızlı değişime adapte olması beklenmektedir. Halen meslek liselerinde okuyan öğrencilerin mezun olduklarında veya mesleklerini icra ederken karşılarına çıkacak yeni ortamlara adapte olabilmeleri için ileri düzey okuryazarlık, iletişim becerileri, yabancı dil ve analitik düşünme gibi genel becerilere sahip olmaları ve yeniliklere açık olmaları oldukça önemlidir. Bundan dolayı, mesleki ve teknik eğitim veren okullardaki öğrencilere hem mesleki ve teknik beceriler hem de genel (akademik) beceriler kazandırılmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitime başlayan ancak genel becerileri zayıf olan öğrencilere yönelik telafi eğitimleri sağlanmalıdır. Böylece, özellikle dokuzuncu sınıfta yaşanan sınıfta kalmaların önüne geçilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca, mezun öğrencilerin dünyadaki hızlı değişimlere adapte olmasına yardımcı olacak anahtar beceriler kazandırılmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitim öğrencilerinin okul terklerini azaltma ve böylece okulu bitirme oranlarını artırmak için yeni programlar başlatılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anadolu Ajansı. (2019). MEB'den mesleki ve teknik eğitimde "kalite güvence sistemi" dönemi. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/mebden-mesleki-ve-teknik-egitimde-kalite-guvence-sistemi-donemi-/1473875>
- Bozgeyikli, H. (2019). *Mesleki ve teknik eğitimin geleceği* (Analiz Raporu Sy 2019/02). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). *I. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1963-1967.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1968). *II. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/İkinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1968-1972.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1973). *III. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ucuncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1973-1977.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1979). *IV. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1979-1983.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1985). *V. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1990). *VI. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Altinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1990-1994.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1996). *VII. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1996-2000.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2001). *VIII. Beş yıllık kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-2001-2005.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2007). *Dokuzuncu kalkınma planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-2007-2013.pdf>
- Eğitim-Bir-Sen. (2011). *Eğitimciler birliği sendikası haber bülteni* (Haber Bülteni Sy 59). Eğitimciler Birliği Sendikası website: https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/213-egitimbirsensendikası.org.tr-213.pdf

- Eğitim-Bir-Sen. (2016). *Eğitime bakış 2016: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası.
- Gür, B. S., & Çelik, Z. (2009). *Türkiye’de milli eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu kalkınma planı*. Kalkınma Bakanlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-2014-2018.pdf>
- MEB. (2014a). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul çeşitliliğinin azaltılması konulu 2014/8 nolu genelge*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1690.pdf>
- MEB. (2014b). *Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018a). *2023 eğitim vizyonu*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018b). Havelsan uzmanları bilişim öğretmenlerine eğitim verecek. <http://www.meb.gov.tr/havelsan-uzmanlari-bilisim-ogretmenlerine-egitim-verecek/haber/17632/tr>
- MEB. (2018c). MEB mesleki eğitimde teknokent iş birliği ağını genişletiyor. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/meb-mesleki-egitimde-teknokent-is-birligi-agini-genisletiyor/icerik/2201>
- MEB. (2018d). *Mesleki eğitimin tanıtılması, mesleki eğitime yönlendirme ve rehberlik çalışmaları: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018e). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. Ankara: MEB.
- MEB. (2019a). Aselsan mesleki ve teknik anadolu lisesi eğitime başladı. <https://www.meb.gov.tr/aselsan-mesleki-ve-teknik-anadolu-lisesi-egitime-basladi/haber/19296/tr>
- MEB. (2019b). Buluşları artıracak projede ilk eğitimler tamamlandı. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/buluslari-artiracak-projede-ilk-egitimler-tamamlandi/icerik/2548>
- MEB. (2019c). İstihdam garantisiyle açılan okulların sayısı 200’e çıkacak. <https://www.meb.gov.tr/istihdam-garantisiyle-otellerin-icinde-acilan-okullarin-sayisi-200e-cikacak/haber/19377/tr>
- MEB. (2019d). İTÜ ile mesleki eğitim alanında iş birliği. <http://www.meb.gov.tr/itu-ile-mesleki-egitim-alaninda-is-birligi/haber/17859/tr>
- MEB. (2019e). İTÜ mesleki ve teknik anadolu lisesi’nde ilk ders rektörden. <https://www.meb.gov.tr/itu-mesleki-ve-teknik-anadolu-lisesinde-ilk-ders-rektorden/haber/19283/tr>
- MEB. (2019f). MEB - Havelsan iş birliği kapsamında öğretmenlerin mesleki gelişimleri destekleniyor. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/meb-havelsan-is-birligi-kapsaminda-ogretmenlerin-mesleki-gelisimleri-destekleniyor/icerik/2556>
- MEB. (2019g). Meslek liselerine ilk kez yüzde 1’lik dilimden öğrenci yerleşti. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/meslek-liselerine-ilk-kez-yuzde-1lik-dilimden-ogrenci-yerlesti/icerik/2490>

- MEB. (2019h). Mesleki eğitim haritası. <http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/index.php>
- MEB. (2019i). Mesleki ve teknik eğitim genel müdürlüğü 2018 yürürlükte olan protokoller listesi. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/protokoller/icerik/2227>
- MEB. (2019j). Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında üretilen ürünler kataloğuna “tek tık” ile erişim. <https://www.meb.gov.tr/mesleki-ve-teknik-ortaogretim-kurumlarinda-uretilen-urunler-kataloguna-tek-tik-ile-erisim/haber/19317/tr>
- MEB. (2019k). *Mesleki ve teknik ortaöğretim sistemi*. Program adı: Ankara. http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/04115450_Mesleki_ve_Teknik_EYitim_Sunumu_1.ppt
- MEB. (2019l). Milli Eğitim Bakanlığı mesleki ve teknik eğitim kurumları bünyesinde gerçekleştirilen döner sermaye faaliyetlerine ilişkin veriler açıklandı. <https://www.meb.gov.tr/mill-e-gitim-bakanligi-mesleki-ve-teknik-egitim-kurumlari-bunyesinde-gerceklestirilen-doner-sermaye-faaliyetlerine-iliskin-veriler-aciklandi/haber/17942/tr>
- MEB. (2019m). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2018–2019*. Ankara: MEB.
- MEB. (2019n). Milli Eğitim Şuraları. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>
- MEB. (2019o). Öğrencilerin yüzde 91’i ilk üç tercihinden birine yerleşti. <https://www.meb.gov.tr/ogrencilerin-yuzde-91i-ilk-uc-tercihinden-birine-yerlesti/haber/19042/tr>
- OECD. (2019). *Education at a glance 2019: OECD indicators*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD.Stat. (2019). OECD Statistics. <https://stats.oecd.org/>
- Özer, M. (2018). 2023 eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 425-435.
- Özer, M. (2019). Mesleki ve teknik eğitimde sorunların arka planı ve Türkiye’nin 2023 eğitim vizyonunda çözüme yönelik yol haritası. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(1), 1-11.
- Özer, M., Çavuşoğlu, A., & Gür, B. S. (2011). Restorasyon ve toparlanma dönemi: Mesleki ve teknik eğitimde 2000’li yıllar. İçinde B. S. Gür (Ed.), *2000’li Yıllar: Türkiye’de Eğitim* (ss. 163-192). İstanbul: Meydan.
- Resmi Gazete. (2019a). Milli Eğitim Bakanlığı eğitim kurumlarına yönetici görevlendirme yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190209.pdf>
- Resmi Gazete. (2019b). Milli Eğitim Bakanlığı kurum açma, kapatma ve ad verme yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190214.pdf>
- Resmi Gazete. (2019c). Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190712.pdf>

- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). *2023 sanayi ve teknoloji stratejisi*. Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı website: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/On-Birinci-Kalkinma-Plani.pdf>
- TÜİK. (2019). İşgücü istatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>
- YÖK. (2010). *V. ulusal meslek yüksekokulları müdürler toplantısı*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

EĞİTİM-BİR-SEN (EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI) GENEL MERKEZİ

egitimbirsen

egitimbirsen

egitimbirsen

ebsgenelmerkez

www.ebs.org.tr